VASILE POP

MISIUNEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN DIASPORA DIN PENINSULA IBERICĂ

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

VASILE POP

•

MISIUNEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN DIASPORA DIN PENINSULA IBERICĂ

Apare cu binecuvântarea PS Timotei Lauran,
Episcopul ortodox român al Spaniei și Portugaliei

Vasile Pop

MISIUNEA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE ÎN DIASPORA DIN PENINSULA IBERICĂ

Presa Universitară Clujeană

2024

Referenţi ştiinţifici:

Pr. Prof. univ. emerit dr. Valer Bel
Pr. Prof. univ. dr. Cristian Sonea

Coperta I: *Pogorârea Sfântului Duh (Cincizecimea sau Rusaliile)*
(Sursă: Ziarul Lumina).

ISBN 978-606-37-2104-5

Universitatea Babeş-Bolyai
Presa Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@ubbcluj.ro
http://www.editura.ubbcluj.ro/

Familiei mele,
soția Andrea, copiii Nectaria și Efrem,
părinții Ioan și Virginia, frații Liviu și Marius.

Cuprins

Cuvânt înainte

Salutăm cu bucurie și recunoștință apariția volumului „Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în Diaspora din Peninsula Iberică”, semnat de Preacucernicul Părinte Vasile Pop. Lucrarea de față reprezintă rezultatul cercetărilor ample și îndelungate ale părintelui Vasile Pop, desfășurate cu pasiune și devotament în cadrul Școlii Doctorale de Teologie „Isidor Todoran” din Cluj-Napoca, în domeniul misiologiei ortodoxe.

Într-o epocă marcată de migrația accelerată a credincioșilor ortodocși către țările occidentale, tema misiunii bisericești în diaspora devine din ce în ce mai relevantă și mai imperativă. În acest context, autorul, avându-l îndrumător pe reputatul specialist în Misiologie și ecumenism, Pr. Prof. univ. dr. Valer Bel, a adus o contribuție substanțială la înțelegerea și ilustrarea modului în care Biserica Ortodoxă Română își desfășoară activitatea misionară în Peninsula Iberică. Lucrarea este cu atât mai valoroasă cu cât autorul face o analiză „din interior” a problemei misiunii bisericii în diaspora, fiind preot slujitor la parohia „Sfântul Efrem cel Nou”, Torrent, Spania.

Prin cercetări riguroase și prin experiența vastă în teren, Părintele Vasile Pop explorează nu doar aspectele teoretice ale misiunii bisericești, ci și dimensiunea practică a acesteia. Autorul

face o incursiune de la începutul Ortodoxiei românești în statele iberice: Spania, Andorra și Portugalia, înființarea Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, descriind viața religioasă a românilor ortodocși de aici și rolul lor în societate și în Biserică, cu accente, nuanțe și particularități specifice, strategiile misionar-pastorale aplicate de această eparhie în misiunea cu tinerii și copiii din parohii, plus proiectele desfășurate (școli parohiale, Nepsis, apostolatul tinerilor, tabere, misiunea preoteselor, misiunea laicilor etc.), cunoașterea provocărilor existente cu privire la pastorația, misiunea și viața bisericească a parohiilor ortodoxe române din Spania și Portugalia, misiunea desfășurată în spitale, penitenciare, rezidențe, centre, relaționarea cu autoritățile, cu Biserica Romano-Catolică și cu parohiile ortodoxe ale altor Biserici Ortodoxe prezente în Peninsula Iberică.

Lucrarea, ce însumează patru capitole, demonstrează că Biserica Ortodoxă Română întreprinde o lucrare vie, în teritorii în care Ortodoxia era prea puțin cunoscută până în urmă cu doar câțiva ani. De asemenea este evidențiat rolul misionar al preotului (autorul creionând într-unul dintre subcapitole, un profil al preotului misionar în diaspora), al preotesei, al laicatului, dar și importanța activităților pastoral-misionare cu copiii și tineretul.

În contextul globalizării și al schimbărilor sociale, diaspora ortodoxă reprezintă o provocare misionară vitală pentru Biserica Ortodoxă în secolul al XXI-lea. Această lucrare subliniază importanța adaptabilității și a dialogului intercultural în contextul misiunii bisericești, oferind o perspectivă bogată asupra modului în care Biserica se implică în lumea contemporană.

Astfel, putem spune, fără îndoială, că lucrarea „Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în Diaspora din Peninsula Iberică” nu

este doar un studiu academic complex, ci și o chemare la acțiune pentru toți cei implicați în misiunea bisericească. Această carte este o resursă valoroasă pentru teologi, clerici și credincioși, interesați de dinamica și provocările misiunii bisericești în contextul diasporei contemporane.

Cu speranța că această lucrare va inspira și va încuraja pe cei dedicați misiunii Bisericii, o recomandăm cu căldură și entuziasm tuturor celor care doresc să înțeleagă și să se implice în lucrarea misionară a Bisericii Ortodoxe Române în Diaspora din Peninsula Iberică.

†Teofil de Iberia,
Arhiereu Vicar
al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei

Madrid,
26.02.2024

Prefață

Lucrarea *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în diaspora din Peninsula Iberică*, elaborată de Pr. dr. Vasile Pop, se înscrie în domeniul de studiu *Misiologie Ortodoxă*, deoarece urmărește cunoașterea situației/contextului în care își desfășoară activitatea misionar-pastorală Biserica Ortodoxă Română în cadrul diasporei ortodoxe române din Peninsula Iberică, respectiv în Spania și Portugalia. Tema cercetării vizează, pe de o parte, activitatea misionară și pastorală desfășurată de Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei prin intermediul parohiilor, preoților și credincioșilor ei, iar pe de altă parte, impactul misiunii Bisericii Ortodoxe Române în cadrul diasporei din Peninsula Iberică, relația cu celelalte Bisrerici și strategiile misionare și pastorale pe care Biserica le adoptă pentru împlinirea acestei misiuni.

Misiunea creștină își are temeiul profund în universalitatea mântuirii în și prin Iisus Hristos și în participarea ei la trimiterea lui Hristos în lume și la întreita Lui slujire (cf. *Ioan* 20, 21; *Matei* 28, 18-20). Vocația misionară a Bisericii ține de caracterul ei apostolic, de apostolicitatea ei. Biserica creștină este apostolică nu numai pentru că are origine apostolică, adică are continuitate istorică neîntreruptă din timpul Apostolilor până astăzi, și pentru că posedă anumite instituții și slujiri apostolice fără de care ea nu se poate identifica, ci și pentru că are o trimitere mesianică (cf. *Matei* 10, 5-40; 28, 19) așa după cum Iisus Hristos a fost trimis de Tatăl

(*Ioan* 20, 21), iar Apostolii de Hristos. Ca act al voinței mântuitoare a lui Dumnezeu, misiunea creștină este acea activitate în care se unește lucrarea lui Dumnezeu și a omului, după măsura proprie fiecăruia, activitate care permanentizează trimiterea lui Hristos în lume, chemând și trezind omul la mântuirea și desăvârșirea lui în Hristos. În acest sens, misiunea creștină face parte din planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii, constituind o parte din aceasta, și anume acea parte care se realizează în istorie prin Biserică și prin membrii acesteia.

În lumina Întrupării Domnului, misiunea acționează ca mărturie purtătoare de viață în totalitatea omenescului. Ea este o chemare mântuitoare adresată celor din afara Bisericii și vizează liturghizarea și filocalizarea existenței umane în Biserică; transpunerea ei într-un ritm liturgic – sacramental, baptismal – euharistc și pascal, schimbarea și înnoirea omului și a lumii în așteptarea activă a înnoirii ultime în Împărăția lui Dumezeu. Realizarea misiunii creștine are o triplă actualizare: liturgic-sacramentală, mistic-ascetică și social-comunitară. Ea se identifică cu comunicarea reală a vieții celei noi în Hristos, a iubirii sfințeniei și unității existente în mod suprem în Sfânta Treime, temeiul ultim al existenței și modelul nedepășit al vieții Bisericii. Am evidențiat aici aspecte teologice esențiale despre ceea ce este misiunea creștină și multiplele aspecte pe care le implică aceasta, pentru a sublinia importanța ei, și împlicit imporanța lucrării de față care decurge din importanța misiunii creștine.

Importanța lucrării constă în faptul că este prima teză de doctorat despre misiunea Bisericii Ortodoxe Române în diaspora din Spania și Portugalia, unde Ortodoxia românească este prezentă de peste 50 de ani. Cercetarea activității Bisericii Ortodoxe Române era absolut necesară în această parte a diasporei românești, unde provocările misionare, și nu numai, sunt dintre

cele mai diverse și mai grele, iar cunoașterea situației actuale va fi de un sprijin real în viitor pentru cei care își vor desfășura aici activitatea misionară, oferindu-le posibilitatea de a dezvolta și îmbunătăți constant lucrarea misionară a Bisericii Ortodoxe Române în diaspora din Peninsula Iberică.

Obiectivele lucrării sunt, de aceea: organizarea și impactul activității misionar-pastorale pentru românii rezidenți în statele iberice; viața religioasă a românilor de aici și rolul lor în societate și în Biserică; misiunea internă și externă a Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei în diaspora din Spania, Andorra și Portugalia; conturarea etosului misionar și al conștiinței misionare la nivel local, regional și eparhial; strategiile misionar-pastorale în misiunea cu tinerii și copiii din parohii și proiectele desfășurate; cunoașterea provocărilor existente cu privire la pastorația, misiunea și viața bisericească, misiunea în afara lăcașului de cult: în spitale, penitenciare, rezidențe, centre, relaționarea cu autoritățile, relaționarea cu parohiile altor Biserici Ortodoxe prezente în Peninsula Iberică și cu Biserica Romano Catolică de aici și perspectivele misionare de viitor.

Lucrarea are obiective precis și clar formulate și este structurată, cu multă acrivie, în patru capitole, fiecare capitol având mai multe subcapitole și paragrafe, așa încât, de la început, oferă o bună perspectivă asupra conținutului. Sunt expuse, de asemenea, lista abrevierilor, desfășurarea lucrării prin prezentarea conținutului, anexele și bibliografia. Bibliografia utilizată cuprinde o listă mare de lucrări din domeniul misiologiei, în special studii, articole, intrerviuri actuale referitoare la temă.

Prezentarea cercetării efectuate debutează cu *Introducerea*, în care sunt expuse, sintetic și clar: *aria de cercetare, tema, stadiul actual al cercetării, argumentarea și alegerea temei,* iar în final este prezentată, pe capitole, sintetic, lucrarea, metodologia cercetării, accentele și limitele acesteia.

În capitolul 1, *Diaspora ortodoxă-reflex al misiunii Bisericii,* sunt făcute precizări terminologice cu privire la diaspora, apoi este prezentată situația românilor emigranți în Spania și Portugalia, cauzele migrației, contextul vieții din Spania și Portugalia, necesitatea înființării unei episcopii ortodoxe române în statele iberice, alegerea primului episcop ortodox român, organizarea diasporei ortodoxe române până în sec. XX, în sec. XX până în anii \`90 și din anii \`90 până în actualitate, caracteristicile diasporei române europene și aspecte misionare legate de acestea.

Capitolul al 2-lea, *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în Peninsula Iberică,* abordează misiunea Bisericii în timp și spațiu, misiunea internă și externă a Episcopiei Spaniei și Portugaliei, accente misionare legate de parohiile și preoții din această episcopie; contribuția Episcopiei Ortodoxe Române din Spania și Portugalia la îmbunătățirea vieții comunitare a românilor: aportul adus la integrarea românilor în societatea din aceste țări, implicarea la nivelul social, la nivel cultural și instituțional, aportul adus în conservarea și promovarea valorilor românești în diaspora română din Peninsula Iberică.

În capitolul al 3-lea, mai extins, autorul abordează o serie de aspecte legate de *Etosul misionar și conturarea conștiinței misionare în Peninsula Iberică*. Sunt analizate și prezentate, în acest sens: etosul misionar specific diasporei ortodoxe române, cultivarea etosului misionar la nivel eparhial, parohial și la nivelul familiei; conștiința misionară și cultivarea acesteia în Peninsula Iberică și conturarea conștiinței misionare în diaspora ortodoxă română în Spania și Portugalia; este prezentată apoi *parohia de diaspora* cu particularitățile și neajunsurile ei, imperativele misionare la nivel parohial în diaspora; misiunea preotului în diaspora: profilul preotului misionar în diaspora raportat la: predicarea cuvântului, dimensiunea liturgică a misiunii preotului, implicarea în social și relaționarea la

nivel instituțional, ca intermediar între autoritățile locale și parohie; este menționat apoi rolul unei statistici privind evidența credincișilor, a unei diagnoze și prognoze parohiale și este abordată și misiunea preotesei în parohia de diaspora.

În legătură cu misiunea laicatului în Peninsula Iberică, autorul analizează: starea laicilor ca parte esențială a Trupului lui Hristos-Biserica, rolul decisiv al lor la înființarea parohiilor, integrarea în parohie și contribuția acestora la integrarea celorlalți membri, implicarea în cultul Bisericii, rolul laicilor în activitățile parohiale (sociale, culturale, didactice și edilitare), în susținerea financiară a parohiei, precum și aspecte legate de contra-misiunea laicilor la nivel parohial și comunitar.

Într-un al optulea subcapitol este abordată apoi situația locașurilor de cult și influența acestora în desfășurarea misiunii creștine la nivel parohial, urmărind desfășurarea misiunii în spațiile de cult închiriate, în cele concesionate, în cele cumpărate sau construite, precum și în spațiile de cult improprii. Sunt prezentate apoi mănăstirile ortodoxe române din Spania și Portugalia, ca centre de misiune, motivație misionară și misiune și pastorație complementară.

O analiză mai extinsă este dedicată *apostolatului tinerilor în diaspora.* Întrucât viitorul Bisericii în diaspora depinde în mod decisiv de orientatrea misiunii înspre generațiile viitoare, subliniază autorul, o atenție specială se acordă acivității misionar-pastorale dedicată tinerilor și implicării acestora în această activitate. Sunt abordate în consecință o serie de aspecte legate de această problematică: *dificultăți, carențe și aspecte misionar-pastorale legate de copiii din diaspora, școlile parohiale, strategii și proiecte misionar-pastorale pe segmente de vârstă: 3-7 și 8-13 ani, asociația Frăția Nepsis în Spania,* prin analiza și expunerea activităților acesteia la nivel parohial, de protopopiat și eparhial, congresele acestei

asociații; este analizat și expus, de asemenea în acest context, rolul *Taberelor eparhiale de tineret, Taberelor de cultură și spiritualitate românească, Taberelor tematice, Taberelor de formare misionară continuă* și a *Taberelor pentru preoți;* este subliniată necesitatea tinerilor cu profil misionar, sunt evidențiate insuficiențele la nivelul misiunii cu tinerii, influența elementului etnic-lingvistic în misiunea desfășurată cu tinerii români din Spania și Portugalia și necesitatea adaptării limbajului religios la nivelul tinerilor. Pentru toate aceste aspecte sunt propuse și soluții și sunt conturate perspectivele.

În capitolul al 4-lea sunt evidențiate *provocările misionare* și sunt propuse *soluții* pentru îmbunătățirea activității misionar-pastorale. Sunt conturate, de asemenea, perspectivele în diaspora ortodoxă română din Peninsula Iberică. Referitor la provocările misionare, sunt abordate provocările la adresa familiei, cele referitoare la misiunea și pastorația online, cele referitoare la misiune și prozelitism, etapele fenomenului migraționist în Spania: care include aspecte precum întoarcerea în România, migrația în alte țări, riscul scindării familiilor din cauza migrației; sunt abordate, de asemenea, problemele legate de înmormântarea celor decedați, precum: necesitatea cimitirelor, problemele referitoare la repatriere/înhumare, problema incinerării din punct de vedere creștin-ortodox; aspecte referitoare la misiunea și pastorația în spitalele din Spania, în penitenciare, în centrele de bătrâni și în alte instituții.

În finalul lucrării este prezentată o sinteză a activității misionar-pastorale, sub titlul: *Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei – 16 ani de slujire și misiune în Peninsula Iberică*, expunere în cadrul căreia sunt prezentate *Catedrala românilor din Madrid – simbol al Ortodoxiei românești în Peninsula Iberică* și *Sediul EORSP – centru eparhial de misiune și coordonare.*

În *concluziile* finale se arată că în diaspora, Biserica reface drumul Bisericii din primele veacuri și propvăduirea misionară apostolică, întrucât, neavând – la început – nimic vizibil (locașuri de închinare proprii, centre, fonduri bănești etc.), ci numai dorința de slujire, dorul după Hristos, și dispoziția de a asuma o misiune, asemenea celei pauline, dar și o pastorație plină de obstacole, slujește cu multă dăruire și sacrificiu, „știind că Domnului Hristos slujește" (cf. *Coloseni* 3, 23-24). De aceea se observă un dinamism misionar, o ieșire dintr-o poziție defensivă înspre o dimensiune misionară pro-activă, pentru a oferi tuturor asistență religioasă și a însoți pe toți cei din diaspora pe calea mântuirii, căci orice strategie misionară trebuie să se desfășoare în funcție de particularitățile comunităților din diaspora și de provocările vremii.

Dovedind o bună pregătire în teologia misionară, o bună cunoaștere a societății din Peninsula Iberică, respectiv din Spania și Portugalia, în ceea ce privește organizarea, structurarea și funcționarea societății din cele două țări iberice, o bună cunoaștere a activității misionar-pastorale pe care o desfășoară aici Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, precum și a comunității românești constituită prin emigrație în cele două țări iberice, a neajunsurilor și a problemelor cu care se confrună comunitatea românească creștin-ortodoxă de aici, autorul a investigat cu profesionalism tema abordată și interpretând corect datele științifice, argumentând fiecare afirmație și concluzie formulată, a realizat o lucrare interdisciplinară, care prezintă constituirea comunității românești din cele două țări și activitatea misionar-pastorală pe care o desfășoară aici Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei în cadrul societății din cele două țări iberice. De remarcat este faptul că autorul cercetează, aproape exhaustiv, toate aspectele vieții românilor de aici și provocările misonare cu care se confruntă Biserica. Mai mult, sunt prezintate și perspectivele

misionar-pastorale pentru comunitatea românească de aici, abordări și soluții pentru o misiune și o pastorație ortodoxă eficientă, propunând și multe măsuri concrete în acest sens, umplând astfel un gol în literatura de specialitate.

Lăudabilă este și structurarea lucrării în capitole, subcapitole și mai multe paragrafe, structurare ce a ajutat autorul să analizeze și să expună situația comunității românești din cele două țări iberice și să propună o activitate misionar-pastorală eficientă, care să cuprindă toate aspectele vieții creștin-ortodoxe de aici. Remarcabil este și demersul pe care autorul îl adoptă în elaborarea lucrării. Pentru fiecare aspect al vieții creștin-ortodoxe de aici, el pleacă de la expunerea temeiurilor biblice și teologice pe care le aplică la modul misionar-pastoral corespunzător situației concrete a comunității românești din cele două țări iberice. Contribuția lucrării este dată de faptul că reunește datele bibliografice referitoare la cercetarea misiunii Bisericii Ortodoxe Române în Spania și Portugalia (cărți, studii și articole în limbile română, spaniolă și portugheză), datele din teren și documentele emise de Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei (circulare, dări de seamă, pastorale), precum și experiența concretă a autorului care activează ca preot ortodox român în această diasporă din anul 2012.

Pr. Prof. univ. emerit dr. Valer Bel

Cluj-Napoca,
10 februarie 2024

Bibliografie

EDIȚII ALE SFINTEI SCRIPTURI

1. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Teoctist – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Editura IBMBOR, București, 2005.
2. *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Ediție diortosită de Î.P.S. Bartolomeu V. ANANIA, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului. Ediția jubiliară a Sfântului Sinod, Editura IBMBOR, București, 2001.
3. *Biblia sau Sfânta Scriptură*. Tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Daniel – Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura IBMBOR, București, 2008.
4. *Noul Testament*, versiune revizuită și comentată de Î.P.S. Bartolomeu V. ANANIA, Editura IBMBOR, București, 1995.

DICȚIONARE ȘI ENCICLOPEDII

5. *Dictionnaire oecumenique de missiologie*, Edition Du Cerf, Paris, 2003.
6. *Dicționarul explicativ al Limbii române*, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2009.
7. *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, Ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2012.
8. MARCU, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, Editura Saeculum, București, 2000.
9. *Micul dicționar academic*, ediția a II-a, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, Editura Univers Enciclopedic, București, 2010.

10. MORARU, Pr. Prof. dr. Alexandru, *Dicționarul ierarhilor români și străini slujitori ai credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2015.
11. POPA, Marcel D., et alli (eds.), *Dicționar Enciclopedic*, Editura Enciclopedica, București, 1993-2009 (format electronic).
12. STĂNCIULESCU, Alexandru (coord.), *Mic Dicționar Enciclopedic*, Ediția a II-a, Editura Enciclopedică, București, 2008.

CĂRȚI DE CULT

13. *Acatisto del Santo Efren el Nuevo*, Editorial Byzantion, Madrid, 2022.
14. *El Oficio del Santo Bautismo – Slujba Sfântului Botez*, Traducere Rasofora Maria COMȘA, Edicion de prueba, Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, Madrid, 2019.
15. *El Oficio de los Esponsales y de la Coronacion – Slujba Logodnei și a Cununiei*, Traducere Rasofora Maria COMȘA, Edicion de prueba, Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei, Madrid, 2019.
16. *La Santa y Divina Liturgia de San Juan Crisostomo – Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie a Sfântului Ioan Gură de Aur*, Edicion de prueba, Traducere avizată de Adunarea Episcopilor Ortodocși din Peninsula Iberică, Editorial Byzantion, Madrid, 2019.
17. *Libro de oraciones para niños – Carte de rugăciuni pentru copii*, Traducere Francisco Jose PINO RODRIGUEZ și Rasofora Maria COMȘA, Editorial Byzantion, Madrid, 2020.
18. *Livrinho de orações para crianças*, Traducere de Jerod. Jeronimo Thomas și P. Andre Sperandio, Editorial Byzantion, Madrid 2021.

OPERE ALE SFINȚILOR PĂRINȚI ȘI ALE SCRIITORILOR BISERICEȘTI

19. **Epistola către Diognet*, V, 5, coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 1, Traducere Pr. Dumitru FECIORU, Editura IBMBOR, București, 1979.
20. ORIGEN, *Contra lui Celsus*, Cartea a V-a, Cap. XXIV, coll. *Părinți și Scriitori Bisericești*, vol. 9, Editura IBMBOR, București, 1984.
21. Sfântul Iustin POPOVICI, *Omul și Dumnezeul-om: abisurile și culmile filosofiei*, Traducere Pr. Prof. Ioan ICĂ și Ioan I. ICĂ jr., Editura Cartea Ortodoxă, București, 2010.
22. Sfântul Nicolae CABASILA, *Despre viața în Hristos*, Traducere Pr. Prof. Teodor BODOGAE, Editura IBMBOR, București, 2009.

23. Sfântul Sfințit Mucenic IRINEU al Lionului, *Aflarea și respingerea falsei cunoașteri sau Contra ereziilor*, coll. Teologia pentru azi, Traducere de Pr. dr. Dorin Octavian PICIORUŞ, București, 2007.
24. Sfântul VLADIMIR, Mitropolitul Kievului, *Despre educație*, Traducere de Adrian TĂNĂSESCU-VLAS, Editura Sophia/ Editura Siluana, București-Făurei, 2020.

VOLUME ȘI CĂRȚI DE SPECIALITATE

25. AFANASIEV, Nikolai, *Biserica Duhului Sfânt*, I, Traducere Elena DEREVICI, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2008.
26. AGES, Arnold, *The diaspora dimension*, The Hague: Martinus Nijhoff, 1973.
27. ALCOBERRO, Agustí, *La „nova Barcelona" del Danubi (1735–1738). La ciudat dels exiliats de la Guerra de Succesio*, Editorial Rafael Dalmau, Barcelona, 2011.
28. ALECSANDRI, Vasile, *Călătorii – misiuni diplomatice*, ediție comentată de Alexandru MARCU, Craiova, 1931.
29. ALLEN, Pr. dr. Joseph J., *Slujirea Bisericii – chip al grijii pastorale*, Traducere P.S. dr. Irineu POP-Bistrițeanul, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2010.
30. ALVAREZ, Miguel, *Teologia de la Mision*, CTP Press, Cleveland-Tennesse, 2019.
31. ANGHEL, Remus Gabriel; HORVATH, Istvan (Coord.), *Sociologia Migrației. Teorii şi studii de caz româneşti*, Editura Polirom, Iaşi, 2009.
32. ARIÈS, Philippe, *Omul în fața morții*, vol. II, Traducere Andrei NICULESCU, Editura Meridiane, București, 1996.
33. BADEA, Camelia Virginia, *Migrația de revenire – Studiu de caz în satul Sperieţeni, un sat de tranziție*, Editura Lumen, Iași, 2009.
34. BASARAB, Mircea, *Biserica în dialog. Studii biblice*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2009.
35. BAZIN, Jean-Nicolas; COTTIN, Jérôme, *Virtual Christianity: potential and challenge for the churches*, WCC Publications, Geneva, 2004.
36. BĂDĂU, Horia Mihai, *Tehnici de comunicare în Social Media*, Editura Polirom, Iași, 2011.
37. BEAUDOIN, Thomas M., *Proclaiming the gospel in a wired world*, Princeton Theological Seminary Press, Princeton, 2001.
38. BEL, Pr. Prof. dr. Valer, *Dogmă și propovăduire*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994.

39. BEL, Pr. Prof. dr. Valer, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Editura Renaşterea, Cluj-Napoca, 2010.
40. BEL, Pr. Prof. dr. Valer, *Misiune, parohie, pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
41. BERCIU-DRĂGHICESCU, Adina; PETRE, Maria, *Școli și biserici românești din Peninsula Balcanică. Documente (1864-1948)*, vol. 1, doc. 1, Editura Universității din București, București, 2004.
42. BINNS, John, *Las Iglesias cristianas ortodoxas*, Traduccion Aurelian MARRERO MUNOZ, Editorial Akal, Madrid, 2009.
43. BIZĂU, Pr. Ioan, *Experiența liturgică a prezenței lui Dumnezeu în viața lumii*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2012.
44. BOBANGO, Gerald J., *Religion and Politics: Bishop Valerian Trifa and His Times*, East European Monographs, 1981.
45. BOBANGO, Gerald J., *The Romanian Orthodox Episcopate of America: The First Half Century, 1929-1979*, Romanian-American Heritage Center, Jackson MI, 1979.
46. BOBRINSKOY, Pr. Prof. dr. Boris, *Taina Bisericii*, Traducere Vasile MANEA, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.
47. BRANIŞTE, Pr. Prof. dr. Ene, *Liturgica specială*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 1980.
48. BRAVO PEREZ, Coord. Benjamin, *Para comprender la iglesia de casa. De la conservacion a la mision*, Editorial Verbo Divino, Navarra, 2010.
49. BREZEANU, Stelian; ZBUCHEA, Gheorghe, *Românii de la Sud de Dunăre. Documente*, Editura Arhivele Naționale ale României, București, 1996.
50. BRIA, Ion (ed), *Go Forth in Peace: Orthodox Perspectives on Mission*, Ed. 7, WCC Mission series, World Council of Churches, 1986.
51. BRIE, Pr. Prof. Ioan, *Destinul Ortodoxiei*, Editura IBMBOR, București, 1989.
52. BUJEA, Dr. Eleonor, *Romanians in Canada*, Edited by The Roumanian Orthodox Episcopate of America, Grass Lake MI, 2009.
53. CANDAU CHACON, Maria Luisa, *La Religiosidad en la edad moderna. Dogma y disciplina*, Editorial Sintesis, Vallehermoso-Madrid, 2020.
54. * *Catecismo Ortodoxo*, Parroquia Ortodoxa Rumana *San Antonio El Grande*, Asturias, 2009.
55. CÂNDEA, Virgil, *Mărturii românești peste hotare: creații românești şi izvoare despre români în colecții din străinătate*, vol. V, Editura Academiei Române, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române şi Editura Istros a Muzeului Brăilei, București-Brăila, 2014.

56. CERNOVODEANU, Paul, *Studii şi materiale de istorie medie,* Academia Română – Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, Bucureşti, 2000.
57. CHIRILĂ, Pr. Prof. dr. Ioan (coord.), *Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
58. COHEN, Robin, *Global Diaspora. An introduction*, Routledge Taylorand Francis Group, London, 2008.
59. **Compendio de la doctrina social de la Iglesia*, coll. *Biblioteca de Autores Cristianos*, 79, Editorial CLM Artes Graficas, Madrid, 2019.
60. † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Misiune pentru mântuire. Lucrarea Bisericii în societate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.
61. DIEZ DE VELASCO, Francisco (coord.), *Las Iglesias Ortodoxas en España*, Editorial Akal, Madrid, 2015.
62. DRAGOMIR, Silviu, *Istoria desrobirii religioase a românilor din Ardeal în sec. XVIII*, vol. 1, Sibiu, 1920.
63. DURA, Pr. dr. Nicolae, *Biserica trăită departe*, Editura IBMBOR, Bucureşti, 2005.
64. ESTRADA ALONSO, Eduardo, *Las Uniones extramatrimoniales en el Derecho Civil Español*, Editura Civitas, Madrid, 1991.
65. ESTRUCH, Juan, *Los protestantes españoles*, Editorial Nova Terra, Barcelona, 1968.
66. EVDOKIMOV, Paul, *Viața spirituală în cetate,* Traducere Măriuca ALEXANDRESCU și Adrian ALEXANDRESCU, Editura Nemira, București, 2010.
67. GAGYI, Conf. univ. dr. Tiberiu, *Bisericile Ortodoxe Românești din Ungaria. Prezent și perspective,* Casa de Editură Exclusiv, 2009.
68. GALLEGO, José Andrés (coord.), *La historia de la Iglesia en España y el mundo hispánico*, Editorial UCAM-AEDOS, Murcia, 2001.
69. GARCÍA GARCÍA Ricardo; GONZÁLEZ SÁNCHEZ Marcos (coords.), *Aplicación y desarrollo del Acuerdo entre el Estado español y la FEREDE*, Fundación Universitaria Española, Madrid, 2008.
70. GÂRDAN, Pr. dr. Gabriel-Viorel, *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a Ortodoxiei americane, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.*
71. GODLEY, Stephen; Philip J. HUGHES, *The Eastern Orthodox in Australia*, Australian Government Pub. Service, 1996.
72. GOIA, Vistian, *V. A. Urechia*, Editura Minerva, București, 1979.

73. GONDIKAKIS, Arhim. Vasilios, *Intrarea în Împărăție*, Traducere Pr. Ioan ICĂ și Protos. PAISIE, Editura Diesis, Sibiu, 2007.
74. HĂRLĂOANU, Alfred, *O istorie a mozaismului şi a Israelului antic*, Editura Nemira, Bucureşti, 2001.
75. HIMCINSCHI, Pr. Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006.
76. HOOFT, Wiser't, *La nouveaute de l'Esprit. Etudes de spiritualite*, Abbaye de Bellefontaine, 1977.
77. ICĂ, Ioan I. jr., MARANI, Germano, *Gândirea socială a Bisericii – Fundamente, documente, analize, perspective*, Editura Deisis, Sibiu, 2002.
78. ILOAIE, Pr. Ștefan, *Morala creștină și etica postmodernă: o întâlnire necesară*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2009.
79. IONIȚĂ, Pr. Prof. dr. Viorel (coord.), *Teologia Ortodoxă în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011.
80. JIEANU, Ioana, *Interferențe lingvistice româno-spaniole*, Editura Lumen, Iași, 2012.
81. KALEDA, Pr. Prof. Gleb, *Biserica din* casă, Traducere Lucia CIORNEA, Editura Sophia, București, 2017.
82. KAPSANIS, Arhim. Gheorghios, *Probleme de Eclesiologie și Pastorație*, Traducere Nicușor DECIU, Editura Anestis, București, 2015.
83. KŰNG, Hans, *Die Kirche, 2. Auflage*, Műnchen, 1967.
84. KUZNETSOV, Yevgeny (ed.), *Diaspora Networks and the International Migration of Skills How Countries Can Draw on Their Talent Abroad*, The World Bank, Washington DC, 2006.
85. LARCHET, Jean-Claude, *Biserica Trupul lui Hristos*, I, Traducere Marinela BOJIN, Editura Sophia, București, 2013.
86. LIȘNIC, Protoiereu Ioan, *Mitropolitul Visarion Puiu: Viața și opera sa bisericească*, Editura Labirint, Chișinău, 2010.
87. MAN, Pr. dr. Dorel, *Pastorație și duhovnicie*, I, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.
88. MAIOR, Petru, *Istoria Bisericii Românilor*, Buda, 1813.
89. MARTÍNEZ TORRÓN Javier; MANTECÓN SANCHO Joaquín; NAVARRO VALLS Rafael (coords.), *La libertad religiosa y su regulación legal: la Ley orgánica de libertad religiosa*, Editorial Iustel, Madrid, 2009.
90. MEEKS, Wayne A., *The first urban Christians. The social World of the Apostle Paul*, Yale University Press, New Haven-London, 2003.

91. MERTICARIU, † P.S. Varlaam (coord.), *Autocefalie și responsabilitate*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
92. METALLINOS, Gheorghios D., *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, Traducere Ioan I. ICĂ, Editura Deisis, Sibiu, 2004.
93. METALLINOS, Pr. Gheorghios D., *Rolul și lucrarea Ortodoxiei astăzi*, Traducere Pr. Constantin PETRACHI, Editura Egumenița, Galați, 2014.
94. MEYENDORFF, John, *Vision of Unity*, SVS Press, New York, 1987.
95. MEYENDORFF Jean, *Biserica Ortodoxă ieri și azi*, Traducere Cătălin LAZURCA, Editura Anastasia, București, 1996.
96. MIHĂIȚĂ, Prof. dr. Nifon, *Misiologie creștină*, Editura Asa, București, 2005.
97. MIHĂIȚĂ, † Mitropolit Dr. Nifon, *Misiune, pastorație și slujirea ecumenică*, Valahia University Press, Târgoviște, 2009.
98. MILOȘEVICI, Nenad, *Dumnezeiasca Liturghie – centrul cultului în Ortodoxie*, Editura Deisis, Sibiu, 2012.
99. MISAROȘ, Teodor, *Din istoria comunităților bisericești ortodoxe române din Ungaria*, Publicație a Uniunii Culturale a Românilor din Ungaria, Giula, 2002.
100. MOLDOVAN, Pr. Prof. univ. dr. Ilie, *Ortodoxia misionară, stâlp de lumină în lumea contemporană*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2009.
101. † NICOLAE, Mitropolitul Ardealului, *Biserica Ortodoxă Română Una și aceeași în toate timpurile*, Editura s.n., Sibiu, 1968.
102. OLIVERAS JANÉ, Neus, *El objeto de la libertad religiosa en el Estado aconfesional*, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2014.
103. OPREA, Pr. Constantin; BLAGA Diac. Constantin-Ciprian (Eds.), *Diaspora Românească. Mărturii și evocări*, Editura Crimca, Suceava, 2021.
104. OZOLIN, Nikolai, *Tradiție și creativitate în arta creștină*, coll. *Saint Serge IV*, Traducere Nicoleta PĂLIMARU, Cezar LOGIN și Vasile MANEA, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2009.
105. PAPACOSTEA, Victor, *Tradiții românești de istorie și cultură*, Editura Eminescu, București, 1996.
106. PAPAHAGI, Valeriu, *Moscopole-metropola comercială și culturală a românilor din Peninsula Balcanică în sec. al XVIII-lea*, Editura s.n., Roșiorii de Vede, 1939.
107. PĂCURARIU, Pr. Prof. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 3, Editura IBMBOR, București, 1981.
108. PETRARU, Pr. Prof. Gheorghe, *Misiologie Ortodoxă, I. Revelația lui Dumnezeu și misiunea Bisericii*, Editura Pamfilius, Iași, 2002.

109. PETRARU, Pr. Prof. Gheorghe, *Teologie fundamentală și misionară. Ecumenism*, Editura Performantica, Iași, 2006.
110. POE, Marshall T., *A History of Communications: Media and Society from the Evolution of Speech to the Internet*, Cambridge University Press, Cambridge, 2011.
111. POP, Pr. Vasile, *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în diaspora din Peninsula Iberică*, teză de disertație, Cluj-Napoca, 2016 (nepublicată).
112. POPESCU, Pr. Prof. Acad. Dumitru, *Hristos, Biserică, Misiune. Relevanța misiunii Bisericii în lumea contemporană*, Galați, Editura Arhiepiscopiei Dunării de Jos, 2011.
113. POPESCU, Pr. Prof. dr. Dumitru, *Hristos, Biserică, Societate*, EIBMBOR, București, 1998.
114. PRUTEANU, Ierom. Petru, *Liturghia Ortodoxă. Istorie şi actualitate*, Editura Sophia, București, 2013.
115. RAMIREZ FUEYO, Prof. dr. Francisco, *Iglesia e Iglesias en Pablo*, Universidad Pontificia Comillas, Madrid, 2008.
116. RODRÍGUEZ BLANCO, Miguel; CANO RUIZ, Isabel, *La libertad religiosa en el ámbito de las relaciones de trabajo*, Observatorio del pluralismo religioso en España, Madrid, 2021.
117. ROMANIDES, Pr. Ioannis, *Dogmatica patristică ortodoxă: o expunere concisă*, Traducere Dragoș DÂSCĂ, Editura Ecclesiast, Sibiu, 2010.
118. SCHEAU, Ioan; LEVIȚCHI, Ioan, *Comunicarea. Monografia unui concept*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2007.
119. SCHMEMANN, Pr. Alexander, *Biserică, lume, societate*, Traducere Maria VINȚELER, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2006.
120. SCRIMA, André, *Comentariu integral la Evanghelia după Ioan*, Traducere Monica BROȘTEANU și Anca MANOLESCU, Editura Humanitas, București, 2008.
121. SERDEŞNIUC, Pr. Luis; CAPCELEA, Dr. hab. Valeriu, *Valoarea parteneriatului dintre școală și biserică în devenirea morală şi spirituală a elevilor*, Editura Indigou Color, Bălți, 2018.
122. SIMA, Lidia; MADISON, Roxy Cassandra; SORESCU, Vasile, *Integrarea României în UE – o viziune ortodoxă*, Editura C. H. Beck, București, 2007.
123. SINAITUL, † Ieronim, *Comuniunea de credință, mărturie a vieții în Hristos și însușire fundamentală a Bisericii: florilegiu patristic*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2019.

124. SONEA, Pr. Cristian, *Apostolat și responsabilitate. O viziune teologică asupra misiunii laicatului*, Presa Universitară Clujeană, 2015.
125. SONEA, Pr. Cristian, *Paradigme misionare. De la Edinburgh la Sinodul din Creta*, Presa Universitară Clujeană, 2016.
126. SOTOMAYOR MURO, Manuel; FERNANDEZ UBINA, Jose (coords.), *El concilio de Elvira y su tiempo*, Editorial Universidad de Granada, 2005.
127. STAVARACHE, Dumitru, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1963)*, Editura Moldopress, Pașcani, 2002.
128. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, II, Editura IBMBOR, București, 2003.
129. ȘELARU, Pr. Lect. dr. Sorin; VLAICU, Pr. Lect. dr. Patriciu (coords.), *Misiunea sacramentală a Bisericii Ortodoxe în context european*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.
130. TAVALĂ, Pavel Emanuel, *Diaspora Ortodoxă Română din Europa Occidentală după Al doilea Război Mondial. Aspecte istorice și canonico-juridice*, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu, 2009.
131. **The Orthodox Church in the Ecumenical Movement, Documents and Statements 1902-1975,* Edited by Constantine G. PATELOS, WCC Geneva, 1978.
132. THURSTON, Bonnie B.; RYAN, Judith M., *Phllippians and Philemon*, Liturgical Press Collegeville, Minnesota, 2004.
133. TIMIADIS, † Mitropolit Emilianos, *Preot, Parohie, Înnoire. Noţiuni şi orientări pentru teologia şi practica pastorală*, Traducere Paul BRUSANOVSKI, Editura Sofia, Bucureşti, 2001.
134. TODORAN, Pr. Prof. dr. Isidor, *Simbolul Credinței- o sinteză dogmatică*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.
135. TUÑON DE LARA, Prof. Manuel (coord.), *Historia de España*, tomo I, Editorial Labor S.A., Madrid, 1992.
136. TYNEH, Carl S. (ed.), *Orthodox Christianity: Overview and Bibliography*, Nova Science Publisher Inc., Hauppauge-New York, 2002.
137. USCĂTESCU, George, *Relaciones culturales hispano-rumanas*, Centro de Estudios Orientales, Madrid, 1950.
138. VALKENBERG, Pim; CIRELLI, Anthony (eds.), *Nostra Aetate: Celebrating Fifty Years of the Catholic Church's. Dialogue with Jews and Muslims*, The Catholic University of America Press, Washington D.C., 2017.
139. VALKENBURG, Patti M.; PIOTROWSKI, Jessica Taylor, *Generația digitală și dependența de media*, Traducere Luiza MOHONEA, Editura Niculescu, București, 2018.

140. VASQUEZ DE PRADA TIFFE, Mercedes, *Historia de la Familia contemporánea: Principales cambios en los siglos XIX y XX*, coll. *Instituto de Ciencias para la Familia*, Edicion 1, Editorial Rialp S.A., Madrid, 2008.
141. VICOVAN, Pr. Ioan; ROMAN, Emilian-Iustinian (Eds.), *Laicii şi misiunea creştină: realitate istorică, vocaţie personală, necesitate eclesială*, Editura Doxologia, Iași, 2014.
142. VILAR RAMÍREZ, Juan Bautista, *Intolerancia y libertad en la España contemporánea. Los orígenes del Protestantismo español actual*, Editorial Istmo, Madrid, 1994.
143. VLAICU, Pr. Conf. dr. Patriciu; PERȘA, Asist. dr. Răzvan (Eds.), *Tradiția Canonică și Misiunea Bisericii*, coll. *Studii Nomocanonice* 1, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
144. VLAICU, Pr. Conf. dr. Patriciu; PERȘA Asist. univ. dr. Răzvan (eds.), *Sfântul și Marele Sinod: Eveniment eshatologic sau normalitate canonică?*, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
145. VLĂDESCU, Ioan-Dragoș (coord.), *Autocefalie şi comuniune – Biserica Ortodoxă Română în dialog şi cooperare externă (1885-2010)*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
146. WARE, † Kallistos, *Împărăția lăuntrică*, Traducere Eugenia VLAD, Editura Christiana, București, 1996.
147. WILLIAMS, Arthur Lukyn, *Adversus Judaeos: A Bird's-Eye View of Christian Apologiae until the Renaissanc*e, Cambridge University Press, 1935.
148. YANNARAS, Christos, *Abecedar al Credinței*, Traducere Prof. dr. Constantin COMAN, Editura Bizantină, București, 2007.
149. YANNOULATOS, † Anastasios, *Misiune pe urmele lui Hristos: studii teologice și omilii*, Traducere Diac. dr. Ștefan L. TOMA, Editura Andreiană, Sibiu, 2013.
150. ZAHARIA, Pr. dr. Adrian, *Moartea și riturile funerare la români și la alte popoare*, Editura Doxologia, Iași, 2020.
151. ZIZIOULAS, Ioannis, *Euharistie, Episcop, Biserică*, Traducere Pr. dr. Ioan V. ISTRATI și Geanina CHIRIAC, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009.
152. ZIZIOULAS, † Î.P.S. Ioannis, Mitropolitul Pergamului, *Prelegeri de Dogmatică creștină*, Traducere Florin CARAGIU, Editura Sophia, București, 2008.
153. ZIZIOULAS, Ioannis, *Ființa eclesială*, Traducere Pr. dr. Aurel NAE, Editura Bizantină, București, 2007.

STUDII ȘI ARTICOLE

154. *Académie d'Architecture, „Paul Selmersheim”, în: *L'Architecture. Bulletin publié par la Société centrale des architectes pendant la durée de la guerre*, 1917, 4, Paris.
155. AGUIAR SANTOS, Luis, „O protestantismo em Portugal (séculos XIX e XX): linhas da sua história e historiografia”, în: *Anales de Historia Contemporánea*, 2001, 17.
156. ALECSE, Rev. Fr. Constantin, „Internetul, în slujba lui Dumnezeu?”, în: *Solia*, 1998, 4.
157. ARMAȘI, Pr. drd. Ioan, „Românii din Ungaria și Bulgaria”, în: *Autocefalie şi comuniune – Biserica Ortodoxă Română în dialog şi cooperare externă (1885-2010)*, Ioan-Dragoș VLĂDESCU (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
158. BARNEA, Pr. Asist. univ. asoc. dr. Cristian-Alexandru, „Comuniune, comunicare, conectivitate în învățământul românesc. Scurte considerații în vreme de pandemie”, în: *Teologie și Viață*, septembrie-decembrie 2020, 9-12.
159. BASARAB, Mircea, „Misiunea Bisericii și globalizarea”, în: *Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie*, Pr. Prof. dr. Ioan CHIRILĂ (coord.), Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
160. BEL, Pr. Prof. dr. Valer, „Missio Dei”, în: *Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură și în istorie*, CHIRILĂ, Pr. Prof. dr. Ioan (coord.), Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
161. BENGA, Prof. dr. Cristina, „Formare pastorală prin cursuri interactive”, în: *Ziarul Lumina*, 08 octombrie 2016 (ediție online).
162. Biroul de presă al Parohiei Valdemoro, „Acțiune de donare de sânge în parohia *Sfinții Mărturisitori* – Valdemoro”, în: *Gazeta de Spania*, 02 aprilie 2018.
163. Biroul de presă EORSP, „Activități recreative desfășurate în tabăra de la Vilaller“, în: *Apostolia*, septembrie 2014, 78.
164. Biroul de presă EORSP, „Competiție sportivă pentru tinerii Nepsis la Tarragona“, în: *Apostolia*, iunie 2015, 87.
165. Biroul de presă EORSP, „Festivalul folcloric: Nu uita că ești român! – Ediția I”, în: *Apostolia*, noiembrie 2016, 104.
166. Biroul de presă EORSP, „Întâlnirea Preoteselor, Ediția I“, în: *Apostolia*, noiembrie 2015, 92.

167. Biroul de presă EORSP, „Lucrările la șantierul ansamblului Catedralei ortodoxe române din Madrid continuă", în: *Apostolia*, martie 2015, 84.
168. Biroul de presă EORSP, „O nouă întâlnire a Preasfințitului Timotei cu primarul din Noblejas", în: *Apostolia*, octombrie 2014, 79.
169. Biroul de presă EORSP, „Prima Sfântă Liturghie arhierească în Catedrala din Madrid", în: *Apostolia*, decembrie 2017, 117.
170. BLASQUEZ BURGO, Mariano, „Protestantismo español: reseña historica y estructuracion actual", în: *Aplicación y desarrollo del Acuerdo entre el Estado español y la FEREDE*, Ricardo GARCÍA GARCÍA, Marcos GONZÁLEZ SÁNCHEZ (coords.), Fundación Universitaria Española, Madrid, 2008.
171. BOUTTATS, Gaspar, *Breve y exacta descripcion de los Reynos de Hungria, Dalmacia y Morea, juntamente los principados de Transilvania, Wallachia, Bulgaria & c., como tambien las delineaçiones de las villas y fortalezas [...] golfos y islas*, Amberes, 1688 (d. 9680 – varianta scanată).
172. CARDOSO, Manuel Pedro, „História do Protestantismo em Portugal, Figueira da Foz", în: *Cadernos C.E.R.- Centro Ecuménico Reconciliação*, 1985, 2.
173. CASIAN, Prot. dr. Ioan, „Românii din America și viața lor religioasă", în: *Biserica Ortodoxă Română*, LXVIII (1950), 11-12.
174. CHIOREAN, Minodora, „Întâlnirea preoteselor din protopopiatul Castilla La Mancha", în: *Apostolia*, mai 2016, 98.
175. CLEMENT, Olivier, „Despre secularizare", Traducere Daniela COJOCARIU, în: *Contacts (SOP)*, LI (1999), 187.
176. CONSTANTIN-PEȚA, Prof. Vanina Mirela, „Biserica în mijlocul problemelor societății actuale", în: *Apostolia*, iunie 2014, 75.
177. CONSTANTINESCU, Lect. univ. dr. Iulian Mihai, „De la Întrunirile pregătitoare la documentul oficial «*Sfânta Taină a Cununiei și impedimentele la aceasta*» al Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe. O evaluare juridico-canonică", în: *Sfântul și Marele Sinod: Eveniment eshatologic sau normalitate canonică?*, Pr. Conf. dr. Patriciu VLAICU, Asist. univ. dr. Răzvan PERȘA (eds.), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
178. CONTRERAS ORTEGA, Maria Victoria, „El Patriarcado Ecumenico de Constantinopla", în: *Las Iglesias Ortodoxas en España*, DIEZ DE VELASCO, Francisco (coord.), Editorial Akal, Madrid, 2015.

179. CORGNALI, Duilio, „Le nuove frontiere della comunicazione. Verso una societa dell`informazione”, în: *Credere Oggi (Messasgero Padova)*, (86) 1995, 2.
180. DASCĂLU, Pr. Nicolae, „Religia în cyberspațiu”, în: *Teologie și Viață*, 2008, 1-6.
181. DENIZE, Eugen, „Călători români în Spania secolului al XIX-lea”, în: *Tribuna*, 1-5 noiembrie 2003, 28.
182. DENIZE, Eugen, „Imaginea lui Mihai Viteazul în Spania. Noi izvoare”, în: *Dorul*, Aalborg, august 1996, 82.
183. DENIZE, Eugen, „Imaginea românilor în Spania (sec. XVI–XVIII). Noi contribuții”, în: *Studii şi materiale de istorie medie,* Redactor Șef Paul CERNOVODEANU, Academia Română – Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”, București, 2000.
184. Departamentul de Tineret EORSP, „Întâlnirea de tineret – Misiunea Bisericii și apostolatul tinerilor în diaspora“, în: *Apostolia*, noiembrie 2014, 80.
185. Departamentul de Tineret EORSP, „Întâlnirea tinerilor ortodocși din protopopiatul Sevilla“, în: *Apostolia*, decembrie 2015, 93.
186. DÍAZ, Galende; CARLOS, Juan, „Un diplomático español en la Europa del siglo XVII: Diego de Saavedra Fajardo y su clave criptográfica con Felipe IV”, în: *Murgetana*, 1994, 89.
187. DIEZ DE VELASCO, Francisco, „Historia, retorno, arraigo y futuro del Cristianismo ortodoxo y oriental en el territorio espanol”, în: *Las Iglesias Ortodoxas en España*, DIEZ DE VELASCO, Francisco (coord.), Editorial Akal, Madrid, 2015.
188. DIMA-DRĂGAN, Corneliu, „Mihai Viteazul la Prado”, în: *Ramuri*, 1975, 2.
189. DUCĂ, Lucian Gheorghe, „Biserica exilului românesc din Paris s-a întors acasă”, în: *Ziarul Lumina*, 24 iunie 2009.
190. DURĂ, dr. Ioan, „La Tolerance religieuse en Valachie et en Moldavie pendent la seconde moitie du XVII-e siecle”, în: *Revue Romaine de Histoire*, t. XXIV, 1985.
191. DURĂ, Pr. Prof. Nicolae, „Căsătoriile mixte în lumina învățăturii și practicii canonice ortodoxe”, în: *Ortodoxia*, XL (1988), 1.
192. DURĂ, Pr. Prof. dr. Nicolae, „Românii din Europa Centrală și de Nord”, în: *Autocefalie şi comuniune – Biserica Ortodoxă Română în dialog şi cooperare externă (1885-2010)*, Ioan-Dragoș VLĂDESCU (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.

193. EFE, „Prisiones cierra 2020 con la cifra más baja de reclusos de esta década: 47.373", în: *El Confidencial*, 31 decembrie 2020.
194. ELLISON, Christopher G.; SHERKAT, Darren E., „Is Sociology the Core Discipline for the Scientific Study of Religion?", în: *Social Forces*, vol. 73, 1995, 4.
195. EORSP, „Congresul Nepsis Pamplona 2015, Ediția a 9-a", în: *Apostolia*, iunie 2015, 87.
196. EORSP, „Întâlnirea coordonatorilor Nepsis MOREOM la Ibiza", în: *Apostolia*, noiembrie 2017, 116.
197. EORSP, „Întâlnire la Lisabona", în: *Apostolia*, aprilie 2017, 109.
198. EORSP, „Necesitatea înființării unei Episcopii Ortodoxe Române în Peninsula Iberică", în: *Apostolia*, mai 2018, 122.
199. EORSP, „Se poate iubi frumos și departe de țară", în: *Apostolia*, iunie 2014, 75.
200. EORSP, „Tabere 2015 – O săptămână altfel!", în: *Apostolia*, septembrie 2015, 90.
201. EORSP, „Tabăra de pictură și spiritualitate ortodoxă la Mallen", în: *Apostolia*, iulie-august 2017, 112-113.
202. FERNANDEZ UBINA, Jose, „Los origenes del Cristianismo hispano. Algunas claves sociologicas", în: *Hispania Sacra*, LIX (120), 2007.
203. FILIMON, † Mihail, Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Australiei și Noii Zeelande, „Românii ortodocși din Australia și Noua Zeelandă", în: *Autocefalie şi comuniune – Biserica Ortodoxă Română în dialog şi cooperare externă (1885-2010)*, Ioan-Dragoș VLĂDESCU (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
204. FLOREA, Claudiu, „Festivalul Nepsis de tradiții românești: Tinerețe, Feciorie, Căsătorie 14-15 Septembrie 2019, Dublin – Irlanda", în: *Apostolia*, noiembrie 2019, 140.
205. FLOROVSKY, Georges, „Le Corp du Christ vivant" apud Pr. Prof. dr. Boris BOBRINSKOY, *Taina Bisericii*, Traducere Vasile MANEA, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.
206. FORNÉS, Juan, „Consideraciones sobre la Ley Orgánica de Libertad Religiosa de 1980, con sus perspectivas de futuro", în: *La libertad religiosa y su regulación legal: la Ley orgánica de libertad religiosa*, Javier MARTÍNEZ TORRÓN, Joaquín MANTECÓN SANCHO, Rafael NAVARRO VALLS (coords.), Editorial Iustel, Madrid, 2009.

207. FRUNZĂ, Florin, „Misiunea Bisericii şi instituțiile Statului", în: *Inter*, I (2007).
208. GABILONDO, Urko, „Morir te va a salir caro: el precio medio de un entierro en España es de 3.500 euros", în: *NIUS*, 30 octombrie 2020.
209. GARCIA FITZ, Francisco, „La Reconquista: un estado de la cuestion", în: *Clio & Crimen*, 2009, 6.
210. GARCÍA MORENO, Luis A., „San Torcuato y sus compañeros. Los orígenes de una leyenda", în: *Europa* (Universidad Nacional de Cuyo. Facultad de Filosofía y Letras), SN, 0 (2000).
211. GARCÍA MORENO, Luis A., „La Iglesia en la España visigoda y postvisigoda. Obispos y santos", în: *La historia de la Iglesia en España y el mundo hispánico*, José Andrés GALLEGO (coord.), Editorial UCAM-AEDOS, Murcia, 2001.
212. GEFFRÉ, Claude, „Theological reflections on a new age of mission", în: *International Review of Mission*, vol. 71, 1982, 284.
213. GLICK SCHILLER, Nina; BASCH, Linda; BLANC-SZANTON, Cristina, „From Immigrant to Transmigrant: Theorizing Transnational Migration", în: *Anthropological Quarterly*, 1995, vol. 68, 1.
214. GLICK SCHILLER, Nina; BASCH, Linda; BLANC-SZANTON, Cristina, „Transnationalism: A New analytic Framework for Understanding Migration", în: *Annals New York Academy of Sciences*, 1992, vol. 645, Issue 1.
215. GOTCA, Rodica, „Religia în cyberspațiu", în: *Dialogica*, 2020, 1.
216. GROB, Francis, „Envoi", în: *Dictionnaire oecumenique de missiologie*, Edition Du Cerf, Paris, 2003.
217. HIRSCHMAN, Charles, „The Role of Religion in the Origins and Adaptation of Immigrant Groups in the United States", în: *International Migration Review*, July 24, 2018.
218. HRIȚCU, † Arhiepiscop Adrian, „Arhiepiscopia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală și Occidentală", în: *Almanahul Vestitorul*, 1984, 1.
219. ILOAIE, Pr. Prof. dr. Ștefan, „Misiunea Bisericii în contextul secularizării", în: *Renașterea*, XVII (2006), 11 (199).
220. Infomadrid, „La Semana de Oración por la Unidad de los Cristianos en la diócesis de Madrid" , în: *Revista Ecclesia* (format online).
221. IONIȚĂ, Pr. Prof. dr. Viorel; PĂTULEANU, Pr. Prof. dr. Constantin „Întâlniri Panortodoxe în secolul al XX-lea: un nou impuls pentru

Teologia Ortodoxă", în: *Teologia Ortodoxă în secolul al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea*, Pr. Prof. dr. Viorel IONIȚĂ (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2011.

222. *„Întâlnirea Coordonatorilor Nepsis MOREOM la Ibiza", în: *Apostolia*, noiembrie 2017, 116.
223. JIVI, Pr. Prof. Aurel, „Începutul vieții bisericești la românii ortodocși din America", în: *Revista Teologică*, SN, (VI) 1996, 3-4.
224. JOANTĂ, † Mitropolitul Serafim, „Coordonatele misiunii creștine în Europa de astăzi", în: *Apostolia*, octombrie 2019, 139.
225. LAURAN, † Preasfințitul Timotei, „Preoții cunosc cel mai bine viața românilor de aici. Mai mult decât atât, ei înșiși au aceleași probleme", în: *Noi în Spania*, 28 aprilie 2016, 507.
226. LEMENI, Adrian, „Asumarea conștiinței eclesiale în misiunea Bisericii din contextul actual", în: *Misiunea sacramentală a Bisericii Ortodoxe în context european*, ȘELARU, Pr. Lect. dr. Sorin; VLAICU, Pr. Lect. dr. Patriciu (coords.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.
227. LOVASZI, Anca Mariana; POP, Pr. Vasile, „Moment artistic de Ziua României în Valencia", în: Apostolia, decembrie 2016, 105.
228. MANGAS, Julio, „Hispania Romana. El Cristianismo hispano de en los primeros siglos del Imperio", în: *Historia de España*, tomo I, Prof. Manuel TUÑON DE LARA (coord.), Editorial Labor S.A., Madrid, 1992.
229. MANTECON SANCHO, Joaquin, „La asistencia religiosa penitenciaria en las normas unilaterales y acuerdos con las Confesiones", în: *Ius Canonicum*, XXXVII (1997), 74.
230. MARINESCU, Pr. Ioan-Aurelian, „Mănăstirea românească din inima Spaniei", în: *Ziarul Lumina*, 23 decembrie 2019.
231. M. C., „Tabără de cultură și spiritualitate în Vilaller, Spania", în: *Radio România RADOR*, 12 iulie 2017.
232. Ministerio de Gracia Y Justicia, „De los efectos de la nulidad del matrimonio y los del divorcio", Seccion V, în: *Gaceta de Madrid*, Tomo III, (CCXXVIII) Jueves 25 julio 1889, 206.
233. MUNTEANU, Maria Liana, „Tabăra de suflete vii", în: *Apostolia*, octombrie 2014, 79.
234. NECULA, Pr. Prof. dr. Nicolae D., „Familia azi. Probleme pastorale și sociale", în: *Glasul Bisericii*, LVII (2001), 9-12.
235. NEDELCU, Marius, „A XX-a ediție a Congresului Nepsis MOREOM", în: *Vestitorul Ortodoxiei*, septembrie-octombrie 2019.

236. NELLAS, Pannayiotis, „Biserica – un loc pentru a renaște”, Traducere Maria-Otilia OPREA, în: *Credința Ortodoxă*, 2000, 2.
237. NEWMAN, Clyde, „Creencias Religiosas En Portugal”, în: *Ripley Believes*, 01 ianuarie 2021 (ediție online).
238. NICOARĂ, Cosmina, „Congres internațional Nepsis în Spania“, în: *Ziarul Lumina*, 26 septembrie 2011 (ediție online).
239. OJICĂ, Alexandru, „Nepsis Winter Festival 2018”, în: *Apostolia*, ianuarie-februarie 2019, 130-131.
240. PĂCURARIU, Pr. Prof. dr. Mircea, „Mărturii documentare privitoare la diaspora românească din Statele Unite la începutul secolului al XX-lea”, în: *Revista Teologică*, SN, (VI) 1996, 3-4.
241. PĂUNOIU, Augustin, „Boianul Canadei, satul care trăiește prin biserică”, în: *Ziarul Lumina*, 19 iunie 2017.
242. PEIXOTO, Fernando, „A influência britânica no protestantismo português”, în: *Anales de Historia Contemporánea*, 2001, 17.
243. PÉREZ DE TUDELA Esther Montero; RAVAGNANI, Luisa, „La población penitenciaria en España e Italia: estudio comparativo de la situación de la población carcelaria extranjera en ambos países”, în: *Revista Electrónica de Ciencia Penal y Criminología*, 2016 18-09.
244. PERȘA, Asist. dr. Răzvan, „Misiunea și implicarea laicilor și monahilor în viața Bisericii Ortodoxe în conformitate cu Tradiția canonică“, în: *Tradiția Canonică și Misiunea Bisericii*, VLAICU, Pr. Conf. dr. Patriciu; PERȘA Asist. univ. dr. Răzvan (eds.), Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
245. PETCU, Adrian Nicolae, „Viața religioasă a românilor din Balcani”, în: *Autocefalie şi comuniune – Biserica Ortodoxă Română în dialog şi cooperare externă (1885-2010)*, Ioan-Dragoş VLĂDESCU (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
246. PETRE, Maria „Aromânii și relațiile culturale româno-otomane la începutul secolului al XX-lea”, în: *Revista Istorică*, VIII (1997), 11-12.
247. POP, Andrea, „Donează din inimă! – Campanie de donare de sânge în Episcopia Spaniei și Portugaliei”, în: *Occidentul Românesc*, V, iunie 2015, 52.
248. POP, Andrea, „Valencia: Liturghia copiilor – Proiect parohial Torrent“, în: *Occidentul Românesc*, 10 iunie 2015.
249. POP, Pr. drd. Vasile, „Diaspora ortodoxă română: accente istorice, misionare și aspecte pastorale actuale”, în: *Teologie și Viață*, 2017, 5-8.

250. POP, Pr. drd. Vasile, „Mărturii spaniole despre prezența Ortodoxiei în Peninsula Iberică”, în: *Ortodoxia*, XI (2019), 1.
251. POP, Pr. drd. Vasile, „Sesiunea de evaluare CDS Paris, 27-29 septembrie 2016 Madrid”, în: *Apostolia*, octombrie 2016, 103.
252. POP, Pr. Vasile, „Familia creștină în societatea secolului XXI”, în: *Ortodoxia Maramureșeană*, XXI (2016), 21.
253. POP, Pr. Vasile, „Întâlnirea Tinerilor ortodocși din Protopopiatul Castellon“, în: *Apostolia*, noiembrie 2017, 116.
254. POP, Pr. Vasile, „Ortodoxos: su vida, su fe”, în: *Torrent Informatiu* ianuarie 2013, 20.
255. POP, Pr. Vasile, „Ședința de toamnă a preoților din Protopopiatul Castellon“, în: *Apostolia*, noiembrie 2016, 104.
256. POP, Pr. Vasile, „Tabără de vară la Torrent-Vedat“, în: *Lumea Credinței*, 10 iulie 2019.
257. POP, Pr. Vasile; ȘANDOR, Protos. Siluan; VOINEA, Pr. Florin, „Misiunea Bisericii și Apostolatul tinerilor în MOREOM“, în: *Apostolia*, martie 2015, 84.
258. POPA, Pr. Lect. Gheorghe, „Familia creştină: o perpesctivă teologică şi spirituală”, în: *Teologie şi Viaţă*, LXX (1994), 5-7.
259. POŞTĂRIŢĂ, Emilia, „Cercetări în arhivele de peste hotare (II). Portugalia”, în: *Revista Arhivelor*, vol. 43, 1981, I. 2.
260. POU HERNANDEZ, Sergio, „El Patriarcado de Moscu en España”, în: *Las Iglesias Ortodoxas en España*, DIEZ DE VELASCO, Francisco (coord.), Editorial Akal, Madrid, 2015.
261. PRADA, Elena-Maria, „Analiza intenției de întoarcere a românilor din Spania”, în: *Revista Română de Statistică – Supliment*, 2015, 5.
262. PREDA, Radu, „Comunicare versus Comuniune. Marginalii social-teologice despre internet”, în: *Tabor*, ianuarie 2012, 10.
263. PRELIPCEANU, Prof. Vladimir, „Incinerarea morților și teologia ortodoxă”, în: *Studii Teologice*, XIV (1962), 7-8.
264. RAMOS-LISSON, Domingo, „El concilio de Elvira en la historiografía moderna”, în: *El concilio de Elvira y su tiempo*, Manuel SOTOMAYOR MURO, Jose FERNANDEZ UBINA (coords.), Editorial Universidad de Granada, 2005.
265. REMETE, George, „Trăsături distinctive ale familiei ortodoxe. Câteva considerații”, în: *Misiunea sacramentală a Bisericii Ortodoxe în context european*, ȘELARU, Pr. Lect. dr. Sorin; VLAICU, Pr. Lect. dr. Patriciu (coords.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2013.

266. ROCCA, Vicente, *Historia en la qual se trata de la origen y guerras que han tenido los Turcos, desde su comienso hasta nuestros tiempos; con muy notables successos que con diversas gentes y naciones les han acontencido; y de los costumbres y vida dellos*, Valencia, 1556 apud Eugen DENIZE, „Imaginea românilor în Spania (sec. XVI–XVIII). Noi contribuții", în: *Studii şi materiale de istorie medie,* Redactor Şef Paul CERNOVODEANU, Academia Română – Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", Bucureşti, 2000.
267. RODRIGUEZ GONZALEZ, Roberto Carlos, „La Iglesia Ortodoxa Rumana en España", în: *Las Iglesias Ortodoxas en España*, Francisco DIEZ DE VELASCO (coord.), Editorial Akal, Madrid, 2015.
268. RUANO ESPINA, Lourdes, „La Ley Orgánica de Libertad Religiosa. 40 años de vigencia", în: *Derecho y Religión*, 2020, 15.
269. RUSU, Tudorel, „IPS Teofan, prezent la înmormântarea studentei trecute la cele veșnice în accidentul rutier din Spania", în: *Ziarul Lumina*, 29 martie 2016.
270. SALGUERO MONTANO, Oscar, „Otras Iglesias Ortodoxas y Orientales", în: *Las Iglesias Ortodoxas en España*, Francisco DIEZ DE VELASCO (coord.), Editorial Akal, Madrid, 2015.
271. SANDU, Pr. Lect. dr. Dan, „Teologia și practica misiunii în Biserică azi. O tratare comparativă", în: *Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» Iași*, VIII, Editura Universității, Iași, 2003.
272. SAVA, Pr. Flavius, „Întâlniri de tineret Nepsis în cadrul Protoieriilor Madrid Nord și Madrid Sud", în: *Apostolia*, noiembrie 2017, 116.
273. SAVA, Pr. Flavius, „Tabără Nepsis MOREOM în Pirineii Catalani-Vilaller", în: *Nepsis Spania și Portugalia*, 12 septembrie 2018.
274. SAVA, Ruxandra, „Tabăra Nepsis MOREOM în Pirineii catalani, Vilaller-Spania", în: *Apostolia*, ianuarie-februarie 2018, 118-119.
275. SCORȚEA, Pr. Bogdan, „Părintele Aurel Nae, parohul bisericii româneşti din Zaragoza: Mulţi români s-au spovedit în Spania pentru prima dată", în: *Ziarul Lumina*, 09 februarie 2008.
276. SERRANO FERNÁNDEZ, María, „Uniones de hecho: estudio de Derecho comparado entre España y Paraguay", în: *Boletín Mexicano de Derecho Comparado*, año LI, enero-abril de 2019, 154.
277. SONEA, Assoc. Prof. Cristian, „The Missionary Consciousness in the Romanian Orthodox Communities. Realities, tendencies, and responsibilities", în: *Salt: Crossroads of Religion and Culture*, I (2022).

278. SONEA, Pr. Conf. univ. dr. Cristian, „Misiunea creștină într-un context eclesial și global în continuă schimbare. Rolul Teologiei ortodoxe academice”, în: *Tradiția Canonică și Misiunea Bisericii*, coll. *Studii Nomocanonice* 1, Pr. Conf. dr. Patriciu VLAICU; Asist. dr. Răzvan PERȘA (Eds.), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2018.
279. SONEA, Pr. Cristian, „Premise hristologice şi eclesiologice ale participării laicilor la misiunea integrală a Bisericii”, în: *Laicii şi misiunea creştină: realitate istorică, vocaţie personală, necesitate eclesială*, Pr. Ioan VICOVAN, Emilian-Iustinian ROMAN (Eds.), Editura Doxologia, Iași, 2014.
280. STAN, Liviu, „Ortodoxia şi diaspora. Situaţia actuală şi poziţia canonică a diasporei ortodoxe”, în: *Ortodoxia*, 1963, 1.
281. STANA, Bogdan Gabriel, „Rețelele de socializare – un nou câmp misionar. O perspectivă creștin-ortodoxă”, în: *Altarul Reîntregirii*, XXIV (2019), 2.
282. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, „Biserica în sensul de locaș și de largă comuniune în Hristos”, în: *Ortodoxia*, XXXIV (1982), 3.
283. STĂNILOAE, Pr. Prof. Dumitru, „Sinteză eclesiologică”, în: *Studii Teologice*, VII (1955), 5-6.
284. SURDU, Ion, „Câți români au murit anul trecut în străinătate și în ce cazuri statul plătește pentru repatriere”, în: *Turnul Sfatului*, 04 martie 2019.
285. ȘIMON, Pr. Daniel, „Monografia Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei”, în: *Autocefalie și responsabilitate*, † P.S. Varlaam MERTICARIU (coord.), Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2010.
286. ȘUIU, Adriana „Migrația românilor în Spania. Dinamici și consecințe socio-teritoriale”, în: *Geo-Carpathica*, XIV, 2014, 14.
287. TABARCIA, Pr. Ilie, „Familia ortodoxă și pericolele lumii de azi! – Conferințe în Protopopiatul Madrid Nord”, în: *Apostolia*, noiembrie 2016, 104.
288. *„Tabără de dezvoltare personală pentru tinerii români din Spania“, în: *Gazeta de Spania*, 22 noiembrie 2019.
289. *„Taberele MOREOM – aici descoperim spiritualitatea, limba și tradițiile poporului român prin cuvânt, fapte și trăiri”, în: *Apostolia*, septembrie 2016, 102.

290. TOFANĂ, Stelian, „Componentele si exigentele misiunii Bisericii, după Epistolele Pastorale", în: *Misiunea Bisericii în Sfânta Scriptură şi in istorie*, Pr. Prof. dr. Ioan CHIRILĂ (coord.), Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2006.
291. VERCAAMEN, Jooris A., „Misiunea credinței creștine într-o lume secularizată și multiculturală. O abordare dintr-o perspectivă Vechi-Catolică", în: *Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» Iași*, VII, Traducere Pr. Lect. dr. Dan SANDU, Editura Universității, Iași ,2002.
292. VIDICAN-MANCI, Liviu, „Pastorația tinerilor în era noilor tehnologii", în: *Horeb*, 2020, 2.
293. VILAR RAMÍREZ, Juan Bautista, „Los protestantes españoles: La doble lucha por la libertad durante el primer franquismo (1939-1953)", în: *Anales de Historia Contemporánea*, 2001, 17.
294. VLAICU, Pr. dr. Patriciu, „Biserica ortodoxă în fața căsătoriilor mixte", în: *Studii Teologice*, 2012, 1.
295. VLAICU, Pr. Patriciu-Dorin, „Mărturia unui altfel de început", în: *Apostolia*, martie 2018, 120.

DOCUMENTE, ARHIVE, STATISTICI

296. AAS, Dosar III 704-904, act nr. 6360, 21 iulie 1921 apud Pr. dr. Gabriel-Viorel GÂRDAN, *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a Ortodoxiei americane, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.*
297. AAS, Dosar III, 708-904, act 9216 apud Pr. dr. Gabriel-Viorel GÂRDAN, *Episcopia Ortodoxă Română din America – parte a Ortodoxiei americane, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2007.*
298. *Album aniversar* al Episcopiei Ortodoxe Române cu ocazia Congresului Episcopiei, 3-5 iulie 1954.
299. ALPHA, „Digital 2020 – raport despre utilizarea internetului și Social Media", 04 martie 2020.
300. Ambasada României în Regatul Spaniei, „Proiectul privind predarea cursului de Limbă, cultură și civilizație românească în unități de învățământ din Spania", 12 mai 2021.
301. Arhivele Naționale ale României (ANR), *Românii de la Sud de Dunăre*, doc. 139.
302. ANR, *Românii de la Sud de Dunăre*, doc. 143.
303. ANR, *Românii de la Sud de Dunăre*, doc. 149.

304. Centro de Investigaciones Sociológicas (CIS), *Barómetro de Junio 2021*, Madrid.
305. *Cifras de poblacion. Estandistica de Migraciones*, Instituto Nacional de Estandistica, Madrid, ianuarie 2018.
306. **Declarația Conciliului II Vatican despre Libertatea religioasă*, în: *Dignitas Humanae*, cap. 1, art. 7-6, 1965.
307. **Diaspora. Partener pentru dezvoltarea României*, Ministerul Afacerilor Externe – Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni, București, 2016.
308. *„Directorio de lugares de culto”, în: *Observatorio del Pluralismo Religioso en España*, 05 iunie 2021.
309. *Diversos, 50, R. 4, D. 51 apud Virgil CÂNDEA, *Mărturii româneşti peste hotare: creații românești şi izvoare despre români în colecţii din străinătate*, vol. V, Editura Academiei Române, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române şi Editura Istros a Muzeului Brăilei, București-Brăila, 2014.
310. EUROSTAT, *Migrant integration*, Imprimerie Bietlot Frères in Belgium, 2017.
311. EUROSTAT, *The EU in the world*, Printed on ECF, Belgia, 2016.
312. Fondul *Personalități. Arhiva Kogălniceanu*, manuscris românesc nr. 10, Biblioteca Academiei Române (fost ms. 1172), f. 26-109.
313. Fundacion Banco de Alimentos de Granada, *Memoria 2015*, Editorial GAB, Granada, 2016.
314. Juan de MOSQUERA, *Relacion verdadera del linaje y descedencia del Serenissimo Sigismundo Batorio, Principe de Transiluania, Moldauia y Valachia, sacada de historias autenticas, y relaciones muy verdaderas, venidas de aquellas partes, con algunas de sus hazañas y proezas dignas de gran memoria*, [Sevilla], [1597] (9/3675/38) (variantă scanată).
315. Ministerio de Justicia „Registro Entidad Religiosas”, 12 iunie 2018.
316. Registro de Entidades Religiosas, *Información relativa a las Entidades Religiosas*, Sec. I, art. 1.
317. Secretaría General de Instituciones Penitenciarias, *Informe General 2019*, Ministerio del Interior – Secretaría General Técnica, Madrid, 2020.
318. *Serviciul pentru Străini și Frontiere* (SEF), Portugalia, 30 ianuarie 2018.
319. Serviço de Estrangeiros e Fronteiras (SEF), *Relatório de Imigração, Fronteiras e Asilo 2017*.
320. *Sistema de Estandistica Europea, Instituto de Estandistica Nacional de España, ano 2007* – poblacion estranjera (rumanos) INE.

321. *Verdadera relacion de la insigne vitoria que Michael Bayboda (de la Balachia,) Capitan general del [...] Principe de Transilvania a alcançado contra el Gran Turco, en la toma dela ciudad de Nicopoli, cabeça del Reyno de Bulgaria, con muerte de quinze mil turcos, y presa de ciento y quarenta pieças de Artilleria. Sucedido todo en el mes de octubre del año proximo passado de noventa y ocho. Y otros avisos de diversas partes dignos de saberse, como por ellos se vera*, Sevilla, 1599 (9/3675/41) apud Virgil CÂNDEA, *Mărturii româneşti peste hotare: creații românești și izvoare despre români în colecții din străinătate*, vol. V, Editura Academiei Române, Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române și Editura Istros a Muzeului Brăilei, București-Brăila, 2014.

LEGI, STATUTE, CONSTITUȚII ETC.

322. *Acuerdo sobre asistencia religiosa catolica en los establecimientos penitenciarios*, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 298, Martes 14 de deciembre de 1993, f. II, pp. 35273-35275.
323. *Acuerdo sobre Asuntos Jurídicos entre el Estado español y la Santa Sede* apud Joaquin MANTECON SANCHO, „La asistencia religiosa penitenciaria en las normas unilaterales y acuerdos con las Confesiones”, în: *Ius Canonicum*, XXXVII (1997), 74.
324. *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 305, Sabado 21 de deciembre de 1985, Sec. I.
325. *Codigo Civil Espanol – Código Civil y legislación complementaria,* Selección y ordenación: José María de la Cuesta, BOE – Boletin Oficial del Estado, Edición actualizada a 3 de marzo de 2022, Madrid, 2022.
326. *Constitucion Democratica de la Nacion Española*, Madrid, 6 iunie 1869.
327. *Constitucion Española, BOE Legislacion Consolidada*, Cortes Generales, «BOE» – Boletin Oficial del Estado, nr. 311, 29 decembrie 1978.
328. *Constitucion Politica de la Monarquia Española,* Cadiz, 19 martie 1812.
329. *Constituição da República Portuguesa*, în*: Diário da República* n.º 86, Série I de 1976-04-10, DRE, Lisboa, 1976.
330. *Decreto 8/2020 – Diario Oficial de la Generalitat Valenciana*, nr. 8835, Valencia, 13 iunie 2020, pp. 22784-22810.
331. Generalitat Valenciana – Conselleria de Sanitat Universal i Salut Publica, „Principales actividades en la Fase 2 de Desescalada” în: *Orden SND 414, 440-443, 458*, Valencia, 16-30 mai 2020.

332. *Lei 16/2007: Exclusão da ilicitude nos casos de interrupção voluntária da gravidez*, în: *Diário da República*, 1.a série, 75, 17 de Abril de 2007, pp. 2417-2418.
333. *Lei da Liberdade Religiosa, Lei n.º 16/2001* – în: *Diário da República* n.º 143/2001, Série I-A de 2001-06-22, DRE, Lisboa.
334. *Ley 15/2005, de 8 de julio, por la que se modifican el Código Civil y la Ley de Enjuiciamiento Civil en materia de separación y divorcio*, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 163, 09 julio 2005, pp. 24458-24461.
335. *Ley 15/2015*, 02 iulie 2015, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 158, 03 de julio de 2015, pp. 54129-54132.
336. *Ley 22/1978 sobre despenalización del adulterio y del amancebamiento*, art. 1-5, 26 mai 1978 în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 128, 30 mayo de 1978, Sec. I, p. 12440.
337. *Ley 30/1981*, 07 iulie 1981, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 172, 20 de julio 1981, pp. 16457-16462.
338. *Ley Orgánica 2/2010, de 3 de marzo, de salud sexual y reproductiva y de la interrupción voluntaria del embarazo* în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 55, 04 marzo de 2010, Sec. I, pp. 21001-21014.
339. *Ley Organica de Liberdad Religioasa*, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 177, 24 julio 1980, pp. 16804-16805.
340. *Ordenanza General de Presidios*, 1831 apud Joaquin MANTECON SANCHO, „La asistencia religiosa penitenciaria en las normas unilaterales y acuerdos con las Confesiones", în: *Ius Canonicum*, XXXVII (1997), 74.
341. *Ordinele SND 440/442* din 23 mai 2020, *SND 445* din 26 mai și *SND 458* din 30 mai 2020, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, Sabado 30 de mayo de 2020, nr. 153, , Sec. I, pp. 35832-35859.
342. *Ordino de 22 abril 1931* apud Joaquin MANTECON SANCHO, „La asistencia religiosa penitenciaria en las normas unilaterales y acuerdos con las Confesiones", în: *Ius Canonicum*, XXXVII (1997), 74.
343. *Ordinul SND/414/2020*, 16 mai 2020, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 138, Sabado 16 de mayo de 2020, Sec. I, pp. 33312-33344.
344. *Ordinul SND 520/2020* din 13 iunie 2020, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 166, Sabado 13 de junio de 2020, Sec. I, pp. 39946-39951.
345. *Real Decreto 190/1996*, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 40, Jueves 15 de febrero de 1996, pp. 5380-5435.
346. *Real Decreto 463/2020*, 14 martie 2020, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 67, Sabado 14 de marzo de 2020, Sec. I, pp. 25390-25400.

347. *Real Decreto 594/2015, de 3 de julio, por el que se regula el Registro de Entidades Religiosas*, în: *BOE – Boletin Oficial del Estado*, nr. 183, Sabado, 1 de agosto 2015, Sec. I, pp. 66721-66737.
348. *Real Decreto 1201/1981 de 8 mayo* apud Joaquin MANTECON SANCHO, „La asistencia religiosa penitenciaria en las normas unilaterales y acuerdos con las Confesiones”, în: *Ius Canonicum*, XXXVII (1997), 74.
349. *Statutul pentru organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe Române*, art. 88, alineatul r, Editura IBMBOR, București, 2008.
350. *Statutul pentru organizarea și funcționarea Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei,* art. 10, alineatul q, Madrid, 2008.

CIRCULARE, DECRETE, MESAJE ȘI ALTE ACTE BISERICEȘTI

351. *Actul patriarhal de confirmare* nr. 12/2011 emis de Cancelaria Sfântului Sinod prin *Hotărârea nr. 8492* din data de 24 octombrie 2011.
352. *Circulara nr. 041/2013*, Sectorul Misionar Pastoral, Madrid 07 februarie 2013.
353. *Circulara nr. 208/2020*: *Îndrumările Permanenței Consiliului Eparhial, privind slujbele de Florii, din Săptămâna Patimilor şi de Sfintele Paști, în condițiile stării de alarmă,* Madrid, 09 aprilie 2020.
354. *Circulara nr. 234/2018*, referitoare la Hirotonia Preasfințitului Teofil Roman ca Arhiereu vicar, Secretariatul Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, Madrid, 08 aprilie 2018.
355. *Circulara nr. 264/2020*: *Îndrumările privitoare la săvârșirea sfintelor slujbe în locașurile de cult în perioada de relaxare a măsurilor restrictive impuse în timpul pandemiei Covid 19*, Madrid, 06 mai 2020.
356. *Circulara nr. 307/2013*, Centrul eparhial – Madrid, 12 iulie 2013.
357. *Circulara nr. 336/2019*, Sectorul Misionar-Pastoral – Departamentul de tineret și tabere EORSP, Madrid, 03 iunie 2019.
358. *Circulara nr. 407/2018*, Sectorul Tineret, Pelerinaje și Fonduri Nerambursabile, Madrid, 04 mai 2018.
359. *Circulara nr. 491/2015*, Sectorul Misionar-Pastoral – Departamentul Tabere, Madrid, 29 mai 2015.
360. *Circulara nr. 534/2018*, Sectorul Misionar Pastoral EORSP, Madrid, 11 iunie 2018.
361. *Circulara nr. 609/2017*, Sectorul Misionar-Pastoral – Departamentul Tabere, Madrid, 12 iunie 2017.
362. *Circulara nr. 657/2018*, Sectorul Misionar Pastoral, Madrid 18 iulie 2018.

363. *Circulara nr. 1023/2019 – Tabără pentru preoți*, Vilaller, 28 decembrie 2019.
364. *Dare de seamă pe sectoare – anul 2019*, Adunarea Eparhială a Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, Madrid, 27 ianuarie 2020.
365. *Darea de seamă 2020*, Sectorul Misionar-Pastoral EORSP, Madrid, ianuarie 2021.
366. *Darea de seamă 2021*, Sectorul Misionar-Pastoral EORSP, Madrid, februarie 2022.
367. EORSP, *Prezentarea taberelor Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei*, Madrid, 2019.
368. EORSP, *Programul detaliat al Taberelor Nepsis 2015*, Madrid, 2015.
369. EORSP, *Programul Taberei de iarnă* 20-25 martie 2016, Vilaller, 2016.
370. EORSP, *Programul Taberelor de vară 2016*, Madrid, 2016.
371. EORSP, *Programul taberelor de vară*, Madrid, 2018.
372. *Gramata Mitropolitană* la intronizarea Preasfințitului Timotei ca Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei, 25 mai 2008.
373. *Hotărârea nr. 4529 din 5 iulie 2012 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în legătură cu practica necreștină a incinerării morților*, București, 2005.
374. *Mesajul Preafericitului Părinte † DANIEL*, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *la intronizarea Preasfințitului Timotei Lauran ca Episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Spaniei și Portugaliei*, nr. 195/25 mai 2008.
375. *Sugestii pentru Școala parohială martie – aprilie 2020*, Sectorul de Învățământ și activități cu tinerii, Madrid, 27 martie 2020.

INTERVIURI ȘI REPORTAJE

376. *Despre căsătoriile mixte* cu Părintele Aurel Nae, parohul bisericii *Adormirea Maicii Domnului*, Zaragoza (Spania), 12 mai 2019.
377. *Despre căsătoriile mixte și riscurile ridicate de acestea,* cu Părintele Protoiereu Aurelian Stoica, parohia *Sfântul Ierarh Ioan Gură de Aur*, Villa-Real (Spania), 13 mai 2019.
378. † ÎPS Iosif Pop, „Misiune și comuniune. Viața Bisericii în diaspora”, interviu oferit pentru postul de televiziune *Trinitas TV* în data de 07 iulie 2015.
379. Comunicatul: „Taberele Vilaller”, în: *Find Glocal*, 30 iulie 2016.

380. Reportajul: „Amprente culturale – prima ediție a evenimentelor dedicate Zilei Naționale a României a avut loc la Valencia”, în: *Gazeta de Spania*, 28 noiembrie 2017.
381. Reportajul: „Amprente culturale – ediția I – un eveniment cultural desfășurat cu ocazia celebrării Zilei Naționale a României în Valencia”, în: *Occidentul Românesc*, 29 noiembrie 2017.
382. Reportajul: „Parohia Ortodoxă Română din Albacete distribuie printr-un parteneriat un pachet cu alimente săptămânal”, în: *Periodico El Rumano*, VIII (2016), 181.
383. Reportajul: „Patriarhul Daniel a pus piatra de temelie a primei Catedrale ortodoxe din Spania”, în: *Ziarul Românul în Spania*, II, 22 aprilie – 5 mai 2010, 26.
384. Reportajul: „Servicii consulare itinerante în provincia Guadalajara”, în: *România Expres*, 07 februarie 2014.
385. Reportajul: „Tabără pentru copii și tineri la Mănăstirea Vilaller din Spania“, în: *Ziarul Lumina*, 17 iulie 2014.

SURSE ONLINE ȘI SITE-URI

- BOE-034_Codigo_Civil_y_legislacion_complementaria.pdf
- http://basilica.basilica.ro/stiri/act_patriarhal_de_confirmare_7262.html
- http://brasilia.mae.ro/node/797
- http://coronavirus.san.gva.es/es/consejos-desconfinamiento
- http://coronavirus.san.gva.es/documents/469630/609551/CONSE_fase2_CAS.pdf/2557c4d8-9557-0584-69e3-063c52f4eef7?t=1590823667746
- http://episcopia-italiei.it/index.php/ro/anul-omagial-2015/5847-mitropolitul-visarion-puiu-1879-1964
- http://episcopiaitaliei.it/index.php?view=article&catid=49%3Apssiluan&id=126%3Apsepiscopsiluan&option=com_content&Itemid=53&lang=ro
- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/component/content/article/147-evenimente-2016/ianuarie-2016/1051-stire-torrent
- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/component/content/article/150-evenimente-2016/aprilie-2016/1106-santierul-ansamblului-catedralei-ortodoxe-romane-de-la-madrid
- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/evenimente-2014/124-iulie-2014/711-vizita-primarului-din-noblejas-la-resedinta-episcopala
- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/evenimente-2015/144-noiembrie-2015/1015-sfantul-ioan-maximovici-model-de-marturisire-a-credintei-intr-o-lume-secularizata

- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/hirotonire-ps-timotei/333-gramata-mitropolitana
- http://episcopiaspanieiportugaliei.es/index.php/ce-este-nepsis
- http://evz.ro/un-miracol-credinta-ortodoxa-in-portugalia-949804.html
- http://newsdiaspora.ro/biserici/biserici-portugalia/
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/2016/158-noiembrie-2016/1250-campanie-umanitara-in-parohia-manzanares
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2017/163-martie-2017/1335-duminica
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2017/166-iunie-2017/1394-tabere-de-vara-2017
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2019/190-februarie-2019/1763-sedinta-de-protopopiat-in-elche
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2019/194-mai-2020/1991-adunarea-eparhiala-a-episcopiei-ortodoxe-romane-a-spaniei-si-portugalie
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/component/content/article/193-evenimente-2019/mai-2019/1833-expozitie-de-icoane-bizantine-in-cadrul-seminarului-diocezan-din-caceres?Itemid=435
- http://obispadoortodoxo.es/index.php/ierarhii-nostri/preasfintitul-teofil/biografie-ps-teofil
- http://patriarhia.ro/sfantul-si-marele-sinod-familia-ortodoxa-casatoriile-mixte-cresterea-copiilor-8963.html
- http://romaniaexpres.com/servicii-consulare-itinerante-in-provincia-guadalajara/
- http://sacrametropolisortodoxa.blogspot.com/
- http://www.apostolia.eu/arhiva/stiri/?v=Nepsis
- http://www.bancaliasturias.org/wp-content/uploads/2015/06/memoria-programa-reparto-alimentos-2009.pdf
- http://www.cocitre.org/
- http://www.educatie-catehetica.ro/
- http://www.fiaddie.es/
- http://www.findglocal.com/ES/Vilaller/1385209178463638/Taberele-Vilaller
- http://www.funeuskadi.com/blog/cuanto-cuesta-repatriacion/
- http://www.igrejaortodoxahispanica.com/Biografias/Joao_Gabriel_I_de_Portugal.html
- http://www.igrejaortodoxa.pt/historia-historia_da_igreja.html
- http://www.ine.es/jaxi_XML/tabla.do

- http://www.mitropolia.eu/ro
- http://www.mitropolia.eu/ro/site/241/
- http://www.mprp.gov.ro/web/institutii-subordine-coordonare/
- http://www.nepsis.org/
- http://www.obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/2016/159-decembrie-2016/1293-prima-sfanta-liturghie-arhiereasca-la-manastirea-din-cenicientos
- http://www.obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2018/185-octombrie-2018/1660-14-octombrie-2018-festival-in-protopopiatul-castilla-la-mancha
- http://www.obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2019/194-mai-2020/1879-invitatie-la-primul-hram-al-manastirii-ortodoxe-romane-din-portugalia
- http://www.periodicoelrumano.es/wp-content/uploads/bsk-pdf-manager/27_ZIARUL_ROMANUL_- NR._26.PDF
- http://www.rador.ro/2016/07/12/tabara-de-cultura-si-spiritualitate-in-vilaller-spania/
- http://www.romanul.eu/santander-teatro-rumano-de-la-mano-del-director-andrei-erban-sp- 428394973/#axzz4C4IQZkOM
- http://www.teologie.eu/programe-de-studiu/program-de-formare-pentru-cateheti/
- http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vatii_decl_19651207_dignitatis-humanae_sp.html
- http://ziarullumina.ro/biserica-exilului-romanesc-din-paris-s-a-intors-acasa-42858.html
- http://ziarullumina.ro/romanii-din-spania-si-portugalia-isi-intampina-episcopul-57864.html
- http://ziarullumina.ro/ips-teofan-prezent-la-inmormantarea-studentei-trecute-la-cele-vesnice-in-accidentul-rutier-din-spania-110739.html
- http://ziarullumina.ro/parintele-aurel-nae-parohul-bisericii-romanesti-din-zaragoza-multi-romani-s-au-spovedit-in-spania-pentru-prima-data-61440.html
- https://aliancaevangelica.pt/site/sobre/
- https://basilica.ro/adunarea-episcopilor-ortodocsi-din-peninsula-iberica-2/
- https://basilica.ro/18-noiembrie-2017-prima-liturghie-arhiereasca-in-noua-catedrala-ortodoxa-romana-din-madrid/
- https://basilica.ro/arhim-teofil-roman-a-fost-hirotonit-arhiereu-vicar-al-episcopiei-spaniei-si-portugaliei/

- https://basilica.ro/bucurie-pentru-romanii-din-spania-sambata-a-fost-oficiata-prima-liturghie-in-catedrala-ortodoxa-romaneasca-din-madrid-video/
- https://basilica.ro/parteneriat-intre-centrul-santa-elena-si-nepsis-torrent-spania/
- https://basilica.ro/patriarhia-romana-va-demara-un-proiect-catehetic-pentru-romanii-din-spania-si-portugalia/
- https://basilica.ro/prezenta-bisericii-in-mediul-virtual-este-o-fereastra-credibila-deschisa-spre-lume-protos-ieremia-de-la-putna/
- https://basilica.ro/proiect-parohial-la-parohia-torrent/
- https://basilica.ro/protopopiatul-madrid-est-a-organizat-festivalul-de-colinde-bun-esti-doamne-bun/
- https://basilica.ro/sfanta-taina-a-cununiei-si-impedimentele-la-aceasta/
- https://castellon.mae.ro/node/467
- https://castellon.mae.ro/node/861
- https://ch.nepsis.org/congres2020/
- https://dexonline.ro/definitie/virtual
- https://digitaltreemarketing.eu/2020/03/04/digital-2020-raport-despre-utilizarea-internetului-si-social-media/
- https://doxologia.ro/actualitate/episcopia-ortodoxa-romana-spaniei-portugaliei/doneaza-din-inima,l
- https://es.ripleybelieves.com/religious-beliefs-in-portugal-2567
- ttps://es.wikipedia.org/wiki/Aborto_en_Espa%C3%B1a
- https://esp-nepsis-tabere0.webnode.es/
- https://imigrante.sef.pt/
- https://innovafuneraria.es/incineraciones-en-espana-alcanzan-el-45/
- https://lisabona.mae.ro/node/148
- https://lisabona.mae.ro/node/282#null
- https://lisabona.mae.ro/node/797
- https://lisabona.mae.ro/node/1347
- https://lisabona.mae.ro/node/1347#null
- https://lumeacredintei.com/stiri-generale-evenimente/tabara-de-vara-la-torrent-vedat-30-iunie-06-iulie-2019/
- https://madrid.mae.ro/node/167
- https://madrid.mae.ro/node/243#null
- https://madrid.mae.ro/node/287
- https://madrid.mae.ro/node/287#null
- https://madrid.mae.ro/node/798
- https://madrid.mae.ro/sites/madrid.mae.ro/files/list%C4%83_biserici_ortodoxe.pdf
- https://mospat.ru/es/2015/03/20/news116783/

- https://movilforum.com/ro/que-son-la-dark-web-y-la-deep-web/
- https://nepsises.wordpress.com/2018/09/12/tabara-nepsis-moreom-in-pirineii-catalani-vilaller-spania-27-decembrie-2018-5-ianuarie-2019/
- https://occidentul-romanesc.com/amprente-culturale-editia-i-un-eveniment-cultural-desfasurat-cu-ocazia-celebrarii-zilei-nationale-a-romaniei-in-valencia/
- https://occidentul-romanesc.com/valencia-liturghia-copiilor-proiect-parohial-torrent/
- https://parohiatorrent.com/nepsis/curs-formare-torrent-ianuarie-2015/
- https://parquedelapaz.es/un-nuevo-espacio-personalizado-para-las-familias-ortodoxas-de-la-comunidad-valenciana-valencia-alicante-castellon/
- https://prezi.com/p/rkfnsq0xe2ys/familia-crestina-imperativul-misionar-al-bisericii-in-societatea-contemporana-accente-si-remedii-pastoral-misionare/
- https://psicologiaymente.com/social/tipos-de-familias
- https://romaniaexpres.com/harta-bisericilor-romanesti-din-spania/
- https://ro.orthodoxwiki.org/Arhiepiscopia_Ortodox%C4%83_Rom%C3%A2n%C4%83_a_Europei_Occidentale
- https://ro.orthodoxwiki.org/Iosif_(Pop)_al_Europei_Occidentale_%C8%99i_Meridionale
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Marc_Alric
- https://wisedisciple.org/blogs/
- https://www.archimadrid.org/index.php/oficina/madrid/2-madrid/9023039-este-sabado-se-inaugura-la-catedral-de-la-iglesia-ortodoxa-rumana-en-madrid
- https://ascorbucuresti.wordpress.com/
- https://www.atorg.de/index.php/ro/
- https://www.bebesymas.com/fertilidad/mujeres-espanolas-cada-vez-tardan-ser-madres-primer-hijo-se-retrasa-alla-31-anos
- https://www.caritas.es/
- https://www.crestinortodox.ro/stiri/crestinortodox/adunarea-episcopilor-ortodocsi-peninsula-iberica-150165.html
- https://www.cope.es/religion/hoy-en-dia/iglesia-espanola/noticias/obispo-almeria-asiste-consagracion-primera-basilica-ortodoxa-provincia-20180425_1831457
- https://www.cope.es/religion/hoy-en-dia/iglesia-espanola/noticias/semana-oracion-por-unidad-los-cristianos-diocesis-madrid-20180115_1832197

- https://www.crestinortodox.ro/stiri/mitropolia-moldovei-bucovinei/ps-marc-alric-nemteanul-implinit-48-76056.html
- https://www.coinc.es/blog/noticia/nacimientos-espana-edad-media-tener-hijos
- https://www.educatie-catehetica.ro/activitati/scoala-parohiala.html
- https://www.educatie-catehetica.ro/activitati/scoala-parohiala/programe-scolare/CCE-Programa-crestin-ortodoxa-7-15%20ani.pdf
- https://www.elconfidencial.com/espana/2020-12-31/prisiones-cierra-2020-cifra-mas-baja-reclusos-decada-47-373-carceles-instituciones-penitenciarias_2891731/
- https://www.europapress.es/sociedad/noticia-asi-son-minorias-religiosas-viven-espana-20160601172504.html
- https://www.facebook.com/andrea.poppetretchi.3/posts/754274611986659
- https://www.facebook.com/groups/280876668726070
- https://www.facebook.com/IntalnireaTinerilorOrtodocsi.ITO2018/
- https://www.facebook.com/groups/romaniaspandocs/
- https://www.facebook.com/taberenepsisspania/photos/pb.870447313077357.-2207520000.1500506374./1214624051993013/?type=3
- https://www.ferede.es/quienes-somos/agrupaciones/
- https://www.funeonline.com/blog/%C2%BFqu%C3%A9-es-un-entierro-%C2%BFqu%C3%A9-tipos-de-entierros-hay-en-espa%C3%B1
- https://www.funerare-servicii.ro/servicii-repatriere-decedati/servicios-funerarios-rumania-repatriacion-fallecidos-rumania/
- https://www.gazetadespania.es/actiune-de-donare-de-sange-in-parohia-sfintii-marturisitori-valdemoro/
- https://www.gazetadespania.es/amprente-culturale-prima-editie-a-evenimentelor-dedicate-zilei-nationale-a-romaniei-a-avut-loc-la-valencia/
- https://www.gazetadespania.es/prea-sfintitul-teofil-de-iberia-a-fost-instalat-arhiereu-vicar-al-episcopiei-spaniei-si-portugaliei/
- https://www.gazetadespania.es/tabara-dezvoltare-personala-pentru-tinerii-romani-din-spania/
- https://www.idealista.com/ro/news/erasmus-in-spania/2020/04/02/7432-studiaza-in-strainatate-cele-mai-bune-universitati-din-spania-in-2020
- https://www.ilr.ro/lccr/
- https://www.ine.es/jaxi/Datos.htm?path=/t20/e245/p08/&file=03005.px
- https://www.mjusticia.gob.es/cs/Satellite/Portal/es/areas-tematicas/libertad-religiosa/registro-entidades-religiosas/informacion-relativa

- https://www.mitropolia.us/index.php/ro/structura/director-parohii
- https://www.mpr.gob.es/mpr/subse/libertad-religiosa/Documents/RegistroEntidades/WEB-Registro%20de%20Entidades%20Religiosas%20ok.pdf
- https://www.mpr.gob.es/mpr/subse/libertad-religiosa/Paginas/RegistroEntidades/normativa.aspx
- https://www.nepsis.org/despre-nepsis-international/
- https://www.niusdiario.es/economia/precio-entierro-incineracion-ocu-espana-todos-los-santos_18_3035295261.html
- https://www.nortehispana.com/blog/precio-cremacion-vs-inhumacion/
- https://www.obispadoortodoxo.es/index.php/arhiva/evenimente-2015/143-octombrie-2015/972-intalnirea-preoteselor-editia-i
- https://www.obispadoortodoxo.es/index.php/parohii/parohii-din-spania?start=3
- https://www.observatorioreligion.es/
- https://www.observatorioreligion.es/directorio-lugares-culto/
- https://www.panasef.com/
- https://www.researchgate.net/publication/301343006_ORTODOXOS_EN_ESPANA
- https://www.synod.com/synod/indexeng.htm
- https://www.teologie.eu/studii
- https://www.turnulsfatului.ro/2019/03/04/cati-romani-au-murit-anul-trecut-in-strainatate-si-in-ce-cazuri-statul-plateste-pentru-repatriere-135243
- https://www.youtube.com/watch?v=_L1Cedttl8w
- https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/diaspora/manastirea-romaneasca-din-inima-spaniei-150760.html
- https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/congres-international-nepsis-in-spania-4726.html
- https://ziarullumina.ro/actualitate-religioasa/stiri/tabara-pentru-copii-si-tineri-la-manastirea-vilaller-din-spania-93263.html
- https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/educatie/formare-pastorala-prin-cursuri-interactive-116329.html
- www.atcorcluj.ro
- www.obispadoortodoxo.es - www.episcopiaspanieiportugaliei.es (inactiv actualmente)
- www.ieh.ro
- www.mitropolia.eu
- www.mitropolia-ro.de
- www.roeanz.com.au

Pr. Dr. Vasile Pop, n. Groșii Țibleșului, Maramureș

10 mai 2012- prezent: **preot paroh** în Parohia *Sfântul Efrem cel Nou*, localitatea Torrente, Episcopia Ortodoxă Română a Spaniei și Portugaliei.

2020- prezent: **Consilier eparhial Sectorul Învățământ teologic și activități cu tinerii**

Studii: 2002-2007 Seminarul Teologic Ortodox Român, Cluj-Napoca

2007-2011 Facultatea de Teologie Ortodoxă Cluj-Napoca, 2010-2011 Bursă de Performanță, Biroul de Scientometrie, UBB.

2011-2013 Masterat: *Ortodoxie Românească și Viață Liturgică*

Trei programe de studii postuniversitare în anii 2013, 2015, 2016 la Centrul de Studii și Cercetare *Dumitru Stăniloae*, Paris.

2016-2022: Școala Doctorală *Isidor Todoran*, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca, îndrumător: Pr. Prof. Univ. Dr. Valer Bel.

13 octombrie 2022 – doctor în Teologie (Misiologie), calificativul: *Excelent*, cu teza: *Misiunea Bisericii Ortodoxe Române în diaspora din Peninsula Iberică.*

2015-2016: Consilier eparhial EORSP

2018-2020: Consilier eparhial Sectorul Misionar-Pastoral

mai 2020 - octombrie 2023: Președinte Asociația Nepsis España

iunie 2014-martie 2018: Director Mass-Media si Relații Media EORSP

iulie 2014 - iunie 2018: Redactor (EORSP) la Revista Apostolia MOREOM

octombrie 2014- iunie 2017: Coordonator Nepsis, Protopopiatul Castellon

02 noiembrie 2014 – iconom, 26 octombrie 2020 – iconom stavrofor

07 mai 2022: Diploma *Sfântul Apostol Iacob cel Mare.*

UNIVERSITAS CLAUDIOPOLITANA
ROMANIA
PRESA UNIVERSITARĂ

ISBN: 978-606-37-2104-5